A testnevelés tanítása

XIX. ÉVFOLYAM

1983 | 1

A MŰVELŐDÉSI MINISZTERIUM
MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA

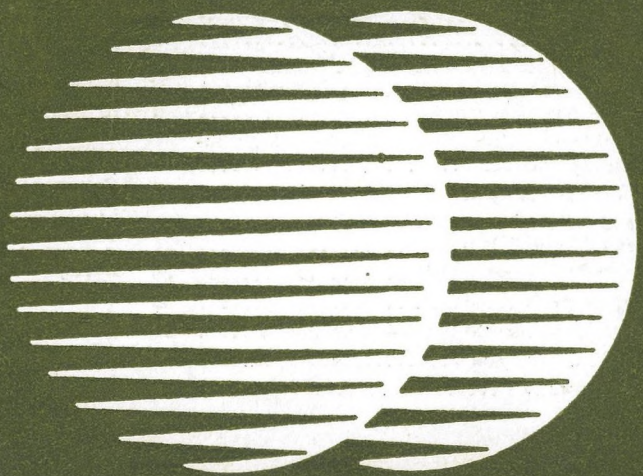

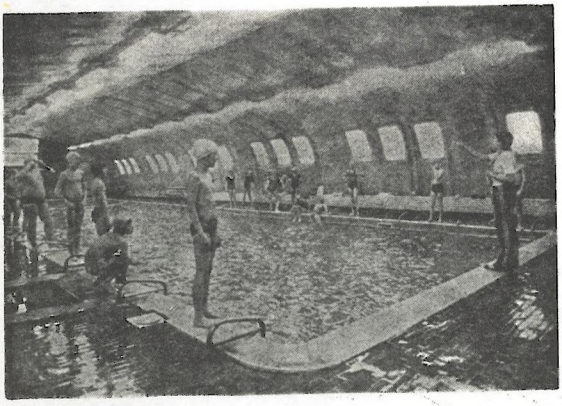

Boros Jenő felvétele

A testnevelés tanítása

Felelős szerkesztő:
Nagy Sándor

Szerkesztő bizottság:

Balázsné Kustos Mária
Burka Endre
Gyenge József
Dr. Nagy György
Pádár Károly
Dr. Székely Gabriella
Dr. Szigeti Lajos
Dr. Takács Ferenc

Rovatvezetők:

Dr. Andor György (Sport és nyelv)
Dr. Csider Tibor (Gyógytestnevelés)
Somorjai László (Riportok)
Szentgyörgyi Zoltán (Ötletek, újdonságok)
Lovas Albert (Képanyag

E számunk szerzői: dr. Andor György nyelvész, Bp.; *dr. Csaba Istvánné Mészáros Lenke* igazgatóhelyettes, Gyula; *Duchnovszky Istvánné* főiskolai adjunktus, Pécs; *dr. Kálmánchey Zoltán* ny. főigazgató, Pécs; *Kiss Erzsébet* testnevelési és sportelőadó, Debrecen; *Nagy Sándor* testnevelő tanár, Bp.; *Pechlot György* testnevelő tanár, Bp.; *Somorjai László* testnevelő tanár, Bp.; *Szentgyörgyi Zoltán* egy. testnevelő tanár, Bp.

TARTALOM

Dr. Csaba Istvánné Mészáros Lenke: A testneveléssel és sporttal összefüggő társadalmi elvárások megvalósítása egy szakmunkásképző intézetben 1
Dr. Kálmánchey Zoltán: A testnevelő tanári hivatással kapcsolatos gondolkodás és magatartás — egy vizsgálat fényénél 8
Szentgyörgyi Zoltán: Kreatív gondolatok „rendcsinálás" közben 14
Duchnovszky Istvánné: Én így csinálnám 17
Kiss Erzsébet: Nemzetközi úttörő négytusa verseny Mongóliában 21
Hozzászólás, észrevételek 28
Sport és nyelv 30
Nyugdíjas testnevelő tanárok Somogyban 31
Ötletek, újdonságok 32
Könyvismertetés ..... B III.

Megjelenik évente hatszor

ISSN 0563—2021

Szerkesztőség: Országos Pedagógiai Intézet, 1046 Budapest VII., Gorkij fasor 17—21. Postafiók: 33. Telefon: 211-200 — Kiadja a Tankönyvkiadó, 1363 Budapest V., Szalay u. 10—14. — A kiadásért felelős a Tankönyvkiadó igazgatója — Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivatalokná és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egész évre: 33,— Ft. — Egyes példányok beszerezhetők a Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. sz. alatti hírlapboltban.
Példányonkénti eladási ár: 5,50 Ft

Egyetemi Nyomda — 83.8694 Budapest, 1983
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

A testneveléssel és sporttal összefüggő társadalmi elvárások megvalósítása egy szakmunkásképző intézetben

DR. CSABA ISTVÁNNÉ MÉSZÁROS LENKE

Bevezetés

Párt- és állami szerveink, a tömegszervezetek, a sportegyesületek és nem utolsósorban az iskolai tantestületek sokat fáradoznak azért, hogy korunk lakossága megismerje az egészséges életvitel legjobb és legkorszerűbb formáit. A növekvő szabad idő, az életszínvonal emelkedése igen sok hasznos és tartalmas foglalkozásra nyújt lehetőséget. Ezek között talán a legfontosabb helyet az egészséget szolgáló testnevelés és sporttevékenység kapja. Ez annál is inkább fontos, mert a modern élet felfokozott ritmusában mind kevesebb helye van az ember természetes mozgásának.

Az egészséges életmód, az erőteljesebb fizikai képzésre való ösztönzés önmagában még nem elégítheti ki azokat a szükségleteket, amelyek az ember sokirányú érdeklődése mellett, a testnevelés és sport területén felmerülnek. Az egyénnek is fel kell ismernie, hogy a mozgáshiány gyengévé, kevésbé ellenállóvá teszi az embert, tehát megkeseríti életünket, és meg is rövidítheti azt. Ezért a mind általánosabbá váló mozgáshiány nemcsak állami, társadalmi probléma, hanem az egyes emberek problémája is. Ezért mind jobban előtérbe kerül az öntevékeny testedzés kérdése.

Senki sem vitatja, hogy jelenleg másképpen élünk, mint egy évtizeddel ezelőtt, s nagyobb az életmódbeli különbség. Az életmódbeli változások oka a társadalmi fejlődés, a mind gyorsabb technicizálódás, a városiasodás, de nem utolsósorban az életszínvonal emelkedése. Ez azt hozza magával, hogy a különböző termelőágazatokban rohamosan csökken a dolgozók terhelése. A gépesítés, az automatizálás korszakában az ember mentesül a nehéz fizikai munkavégzés alól; mindez együttesen azt eredményezi, hogy korunk embere egyre kevesebbet mozog. A kutatások érdekes eredményeket mutatnak. Igaz, hogy aki kevesebb fizikai munkát végez, az nem fárad úgy el, mint aki többet teljesít. Viszont az, aki *huzamosabb időn keresztül nem használja az izomzatát, elgyengül.* Tehát az új életmódunkkal gyengébbek lettünk. Bár az orvostudomány felszámolta a régebbi népbetegségeket, a mozgáshiány azonban újabb civilizációs betegségeket okoz, ezt tetézi még a korszerűtlen táplálkozás, a túlzott alkoholfogyasztás, a dohányzás és az idegi terhelés.

Mi a társadalmi igény?

Nem lehet közömbös számunkra, hogy milyen lesz a felnövekvő ifjúság, a jövő generációja. A modern élet negatív hatásait csak az az ifjú tudja kivédeni, aki rendelkezik a védekezés képességével, és azt akarja is. Akinek meggyőződésévé válik, hogy az egészséges test feltétele: munkájának becsületes elvégzése, az egészséges utódok felnevelése, korával szembeni kötelességének teljesítése és az öregkor nehézségének elviselése.

A testi nevelés legfőbb területe az iskola. Ezért az egész iskola nevelőtestületének hivatásbeli kötelessége, hogy ismeretek nyújtásával, meggyőzéssel, példamutatással következetesen elősegítse erős, edzett, egészséges életmódot folytató ifjúság nevelését.

Hogyan valósítjuk meg feladatainkat?

Békés megye legnagyobb szakmunkásképző intézete a Gyulai 613. sz. Munkácsy Mihály Szakmunkásképző Intézet. Az iskolában 17 szakmát tanulnak a városból és környékéről felvett tanulók. 39 elméleti szakos tanár, 39 szakoktató és 16 kollégiumi nevelő foglalkozik a közel 1000 fős tanulólétszámmal.

A testnevelésnek igen összetett feladatot kell megoldania. Figyelembe kell venni a tanulóknak nemcsak a hozott képességeit, hanem magából az iskola típusából adódó speciális feladatokat is. A legfontosabb eltérés a többi középfokú iskolatípusoktól az, hogy 3+3-as tanítási rendben tanítunk: 3 nap elmélet és 3 nap gyakorlat. Ez önmagában is nehéz feladat.

A személyi és tárgyi feltételek

Az iskolába felvett tanulók nagy része a környező falvak és kisebb települések iskoláiból került hozzánk. Képességük és képzettségük különböző.

Az év elején végzett felmérések konkrét képet adnak a tanulók fizikai és egészségügyi állapotáról. Ebből a tényből kiindulva már sokkal könnyebb a feladatokat meghatározni, hiszen szakmákra és tanulókra lebontva a hiányosságokat, vagy esetleg a kiemelkedőbb eredményeket látjuk. A testnevelő tanári munka megtervezésénél ezeket az adatokat, mint alaphelyzeteket vesszük figyelembe.

A testnevelés tanítását jelenleg egy testnevelő tanárnő és két testnevelő tanár látja el. Ez ideálisnak mondható, mivel a lányok létszáma 150—200 fő.

A személyi feltételek alakulását az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat

A személyi feltételek alakulása

Évek	1977.	1978.	1979.	1980.	1981.
Nem:	2 férfi 2 nő	3 férfi 1 nő	3 férfi 1 nő	3 férfi 1 nő	2 férfi 1 nő
Végzettség:	3: Testnevelési Főiskola 1: Tanárképző Főiskola	2: Testnevelési Főiskola 1: Tanárképző Főiskola 1: Nyugdíjas	1: Testnevelési Főiskola 2: Tanárképző Főiskola 1: Tanárképző Főiskola IV. éves	1: Testnevelési Főiskola 3: Tanárképző Főiskola	2: Tanárképző Főiskola 1: Testnevelési Főiskola
Változás:	—	Nyugdíjas testnevelő	Tanárképző Főiskola IV. éves	—	—

Az elmúlt években a szakos tanárok végzettség szerinti megoszlása változatos. Egy-két év után mindig történt változás. Oka egyrészt az állásváltoztatás, másrészt a nyugdíjazás volt.

Az 1979/80-as tanévben egy frissen diplomázott férfi testnevelő tanár jött az intézetbe. Ugyanebben az évben a Tanárképző Főiskoláról egy IV. éves hallgató került hozzánk. Így az 1980-as tanévet egy Testnevelési Főiskolát végzett testnevelő tanárnővel és két Tanárképző Főiskolát végzett testnevelő tanárral kezdtük meg.

Az iskola személyi feltételei ilyen nagy létszámú iskolában nem lennének teljesek. A tanórán kívüli foglalkozásokban részt vesznek a testnevelő tanárokon kívül

— egy kézilabda edző (férfi),
— egy labdarúgó edző (férfi),
— egy ODK szakkört vezető nevelőtanár,
— egy lövészetet vezető szakoktató,
— egy atlétikát vezető edző (férfi) (szakoktató).

Az iskola a következő sportlétesítményekkel rendelkezik:

labdarúgópálya	1
kézilabdapálya	1
kosárlabdapálya	2
röplabdapálya	1
teniszpálya	1
tollaslabdapálya	1
játékudvar	1
tornaterem (10×20 m)	1

A 2. táblázaton mutatom be iskolám testnevelési taneszközeit és mai állapotát.

2. táblázat

Taneszközök jegyzéke

Taneszközök megnevezése	Rendelkezésre áll	
	mennyiség	állapot
tornapad 2 m-es	4 db	jó
tornapad 4 m-es	6 db	jó
bordásfal, kétrészes	12 db	használt
ugrószőnyeg (laticel)	2 db	használt

Taneszközök megnevezése	Rendelkezésre áll	
	mennyiség	állapot
talajszőnyeg	8 db	használt
ugrózsámoly	15 db	használt
ugrószekrény	2 db	jó
mászókötél	6 db	használt
gyűrű	2 pár	jó
párhuzamos korlát	1 db	használt
korlátkocsi	1 db	használt
falinyújtó	1 db	használt
gerenda	1 db	használt
öltözőpad	10 db	használt
testmagasságmérő	1 db	jó
súlymérleg	3 db	jó
Atlétikai szerek:		
magasugrómérce	2 pár	jó
súlygolyó 3—4—5 kg	20 db	jó
rajttámla (fém)	8 pár	jó
váltóbot	20 db	használt
kislabda	40 db	használt
kézigránát	50 db	használt
Kéziszerek:		
ugrókötél	10 db	jó
gumikötél	10 db	jó
műanyag labda	10 db	jó
medicinlabda (1, 2, 3, 4 kg)	30 db	jó
kézisúlyzó (2 kg-os)	33 pár	jó
Sportjátékok eszközei:		
kosárlabda	25 db	jó
kézilabda	20 db	jó
röplabda	3 db	jó
futball-labda	3 db	jó
kosárlabdaállvány	3 pár	használt
kézilabdakapu + háló	2 pár	használt
pingpongasztal	2 pár	jó
Egyéb felszerelések:		
mérőszalag	3 db	használt
stopper	10 db	használt
pályajelző festékszóró	1 db	jó
magasugró leérkező szőnyeg (3×2 m-es)	2 db	használt
teniszháló	1 db	jó
teniszütő	5 pár	jó
sífelszerelés (léc+szerelékek)	12 pár	jó
ásó, gereblye	1—1 db	jó
öntözőcső	30 m	jó
mentőláda	1 db	jó

A tanulók jellemzése

Az első osztályban végzett reprezentatív felméréseim alapján szeretném bemutatni azt a gyermekanyagot, amivel dolgozunk.

Előzetes szociológiai felméréseim azt a környezetet mutatják, ahonnan a tanulók az iskolába jönnek (3. táblázat).

3. táblázat

Szociológiai felmérés (n=20)

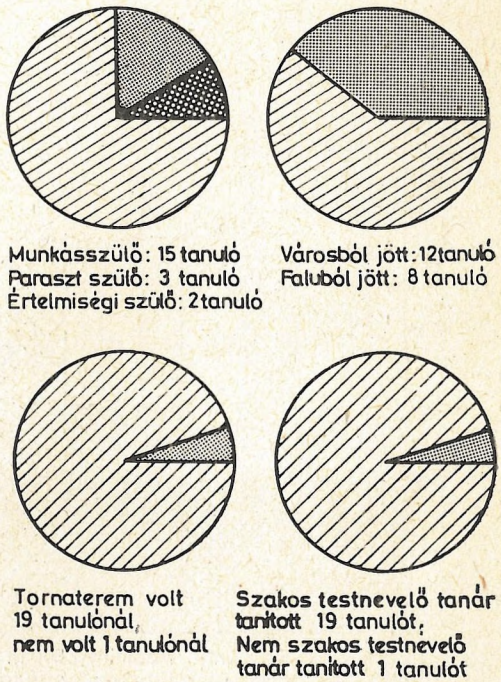

A kapott képpel elégedett vagyok. A megoszlások aránya elfogadható, sőt jónak mondható, hiszen a környezeti feltételek közel azonosak voltak.

A motoros próbák teljesítményszintjének alakulása már változóbb. Az egyes gyakorlatok végrehajtása más-más képet mutat. A felmérések szerint a tanulók összessége eléri az országos átlagot (50%), kivéve a medicinlabda-dobást, viszont a négyütemű gyakorlat és a fekvőtámaszban végzett karhajlítás—karnyújtás feladatban túlhaladja az 50%-ot. A teljesítményszint alakulása tanulókra lebontva már jobban érzékelteti a hiányosságokat (4. és 5. táblázat).

A bemutatott képességekkel rendelkező gyerekek a tantervi anyagot a 6. táblázatban látható megoszlásban sajátították el. A tanulók 30%-a érte el a kiválót, az osztály 11%-a a nem megfelelő osztályzatot. A legtöbben nem megfelelő osztályzatot fejállásból és kézenátfordulás oldalgyakorlatból kapták.

4. táblázat

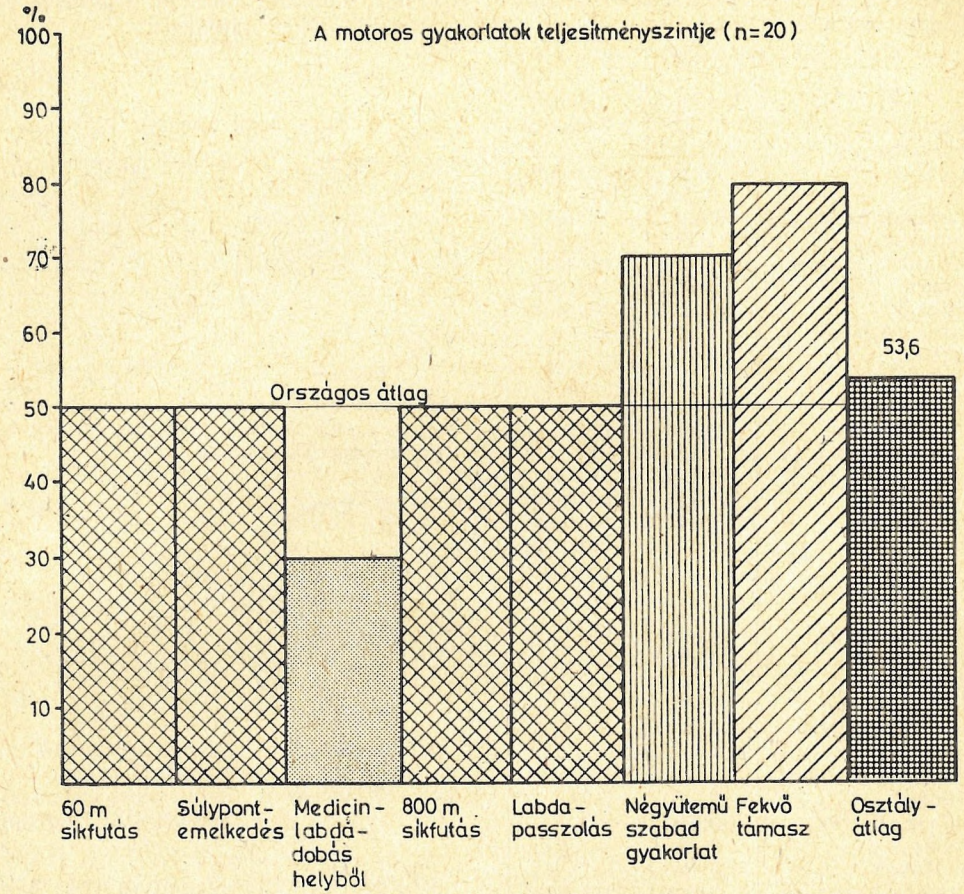

A most bemutatott első osztályban végzett felmérések eredményeihez hasonlóak a többi első éves fiúosztályoknál mért eredmények is. Az eredmények lehetőséget nyújtanak számunkra, hogy a jelenkező hiányosságokat pótoljuk, és az eredményeket magasabb szintre fejlesszük. *Munkánk hatékonyságát az év végén végzett felmérések mutatják.* A tanulók fejlődését permanensen nyomon követhetjük a testnevelési teljesítmény-tesztlapon. Ennek az esetleges tanárváltozás esetén is fontos szerepe van. Igaz, vezetése sok adminisztrációval jár, de a hatékony munkához mindenféleképpen szükséges.

A felméréseknek másik fontos szerepe a DSK szakosztályokba való irányításban van. A tanórán kívüli foglalkozások egyik területe így kapcsolódik és válik eggyé a testneveléssel, hiszen a célok és feladatok azonosak. A különbséget az jelenti, hogy a tanulóknak csak egy részével foglalkoznak a DSK szakosztályok. A másik fontos különbség, hogy a tanórán való részvétel kötelező, a tanórán kívüli foglalkozás önkéntes. Az önkéntesség teszi lehetővé a magasabb szintű munkát.

Tanórán kívüli foglalkozások

1. A tanórán kívüli foglalkozások területe a tömegsport-foglalkozás, melyek tartalma — az iskola lehetőségeit figyelembe véve — a 7. táblázat szerint alakult.
2. Ötéves időszakra történt statisztikai felmérés adatai alapján a szakosztályok a 8. táblázat szerint oszlanak meg az iskolában.
3. Az „Edzett Ifjúságért" mozgalom követelményeinek eléréséhez lehetőséget nyújtanak a tömegsport-foglalkozások. A rendszeres testedzés követelményként szerepel

5. táblázat

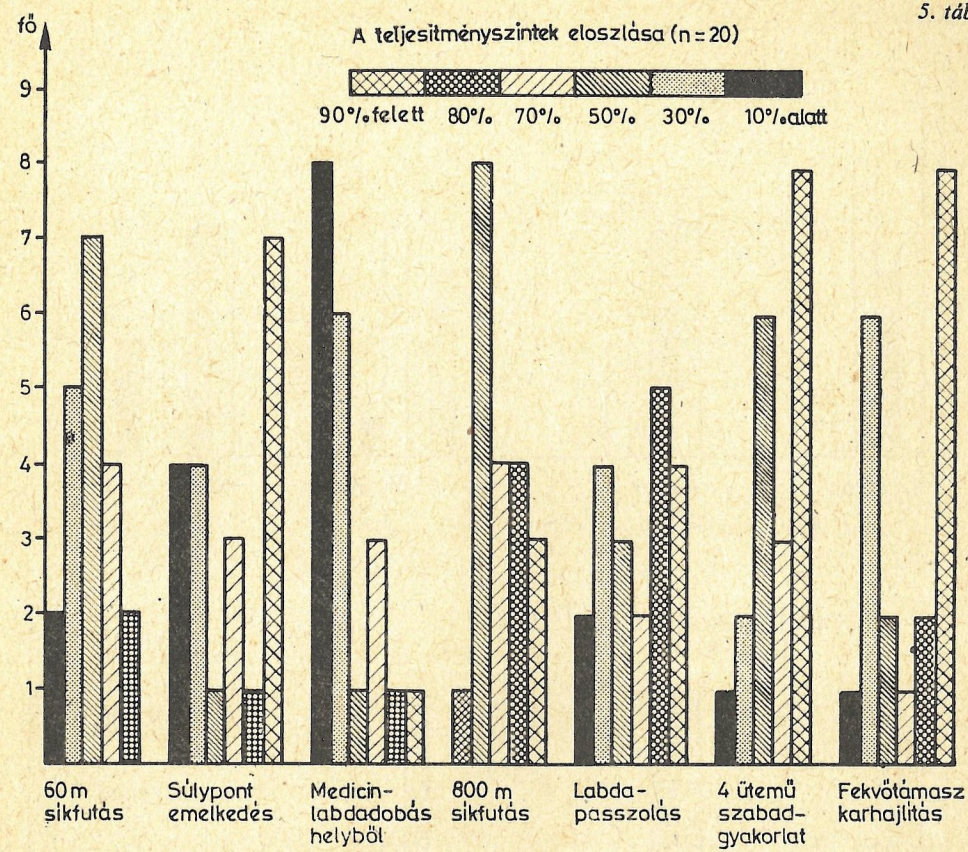

6. a) táblázat

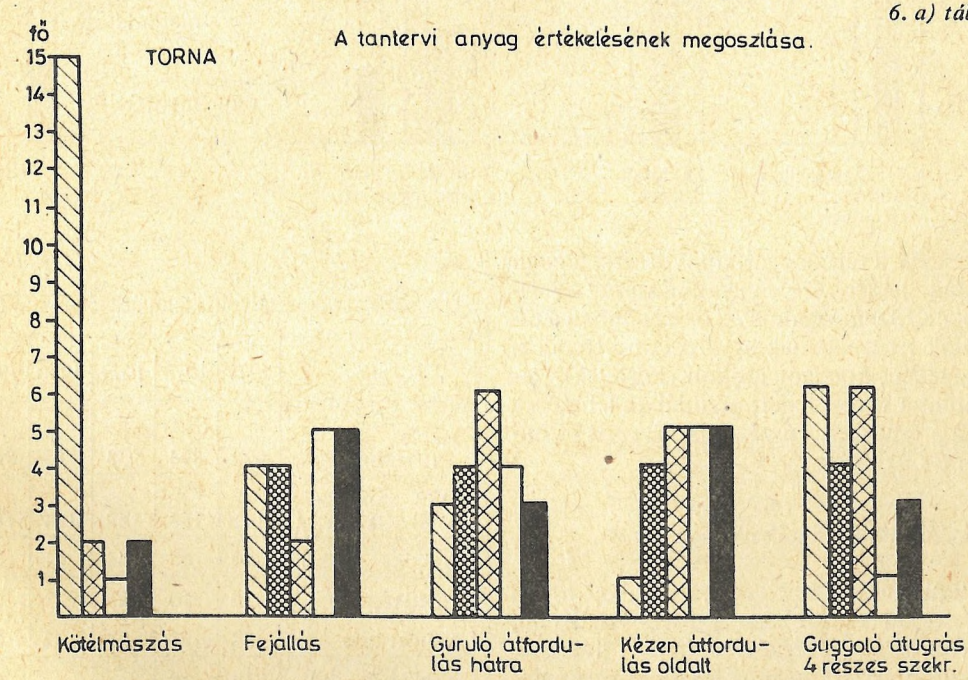

6. b) táblázat

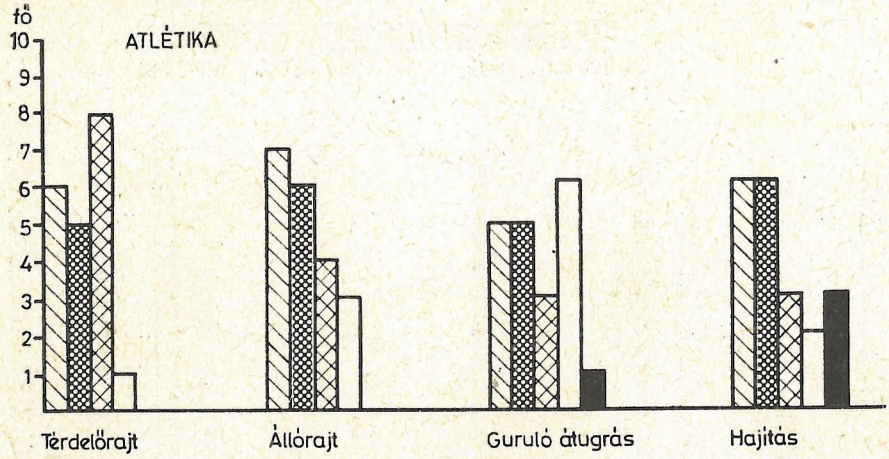

6. c) táblázat

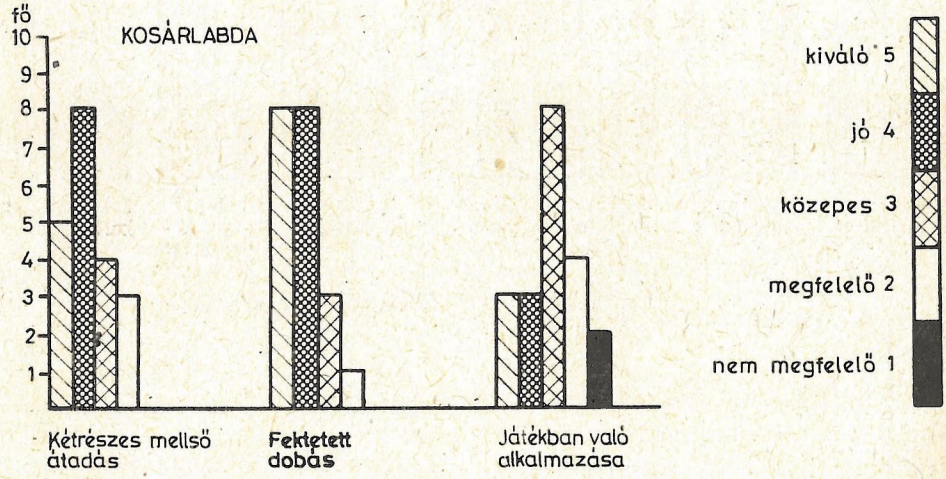

nemcsak a testmozgás kibővítésére, hanem annak lemérésére és gyakorlására. Az iskola KISZ-mozgalmával összhangban a tanulók részt vesznek a városi sportrendezvényeken, kocogónapokon (Póstelek), valamint a városi fedett uszodában lehetőség van a rendszeres úszásra, szervezett és önkéntes alapon.

A nevelői munka hatékonysága

Célunk, hogy az itt végző tanulókat olyan ismeretekkel és szokásokkal ruházzuk fel, hogy az iskola elvégzése után is folytassák a sportolást. Ezért megnéztem, hogy mennyire

7. táblázat

A DSK szakosztályok alakulása 5 év alatt

Tanév	1977	1978	1979	1980	1981
Iskola (létszáma)	920	894	933	863	967
DSK szakosztálylétszám	142	163	159	184	181
Atlétika, férfi	60	60	44	61	71
Atlétika, női	10	10	25	23	28
Labdarúgás	28	23	24	22	20
Kézilabda, női	18	18	—	—	18

7. táblázat folytatása

Tanterv	1977	1978	1979	1980	1981
Kézilabda, férfi	24	22	25	20	20
Kosárlabda, férfi	—	30	20	20	21
Sportlövés	2	—	21	38	—
ODK	31	45	48	56	65
Sportversenyeken részt vevő tanulók létszáma					
Középfokú iskolai bajnokság	123	275	269	95	102
Középfokú iskolai kupa	—	15	45	26	32
Futó Cs. B., iskolai	120	154	104	76	138
Futó Cs. B., területi	24	12	30	24	24
Iskolán kívüli S. E. tanulók					
	163	101	137	161	133

8. táblázat

Tömegsport-foglalkozások terve

A foglalkozás anyaga	Óraszám	Helye
I. Őszi időszak, összes óraszám: 60 óra		
Atlétikai (házibajnokság)		Intézeti labdarúgópálya
Felkészítés a Futó Cs. B.	6	Intézeti labdarúgópálya
Atlétikai Csapatbajnokság	12	Intézeti labdarugópálya
Mezei futás	6	Intézeti labdarúgópálya
Kézilabda házibajnokság	12	Intézeti kézilabdapálya
Labdarúgás házibajnokság	12	Intézeti labdarúgópálya
Kötetlen foglalkozás Lábtenisz, tollaslabda, erősítő, kondicionáló edzés, súlyemelés	12	Intézeti pályák Tornaterem
II. Téli időszak, összes óraszám: 86 óra		
Labdarúgás	6	Intézeti pálya
Asztalitenisz házibajnokság	12	Tornaterem
Sakk házibajnokság	12	Tornaterem
Kosárlabda házibajnokság	24	Tornaterem
Kötetlen foglalkozás Súlyemelés, torna, testnevelési játékok, röplabda, tollaslabda, hógolyócsata		Szabadban
úszás		Uszoda
III. Tavaszi időszak, összes óraszám: 60 óra		
Atlétikai házibajnokság Atlétikai egyéni, csapat- és váltóbajnokság Mezei futás	18	Intézeti pálya
Kézilabda házibajnokság	12	Intézeti pálya
Labdarúgás házibajnokság	12	Intézeti pálya
Kötetlen foglalkozás Lábtenisz, tollaslabda	18	Intézeti pálya
úszás		Uszoda
A tanév eredményeinek feldolgozása, a jelentés megírása		

sajátították el, mennyire értették meg ennek szükségességét. Erre a kérdésre keresi a választ az a kérdőív, amelyet egy végzős, III. éves osztály tanulói névtelenül töltöttek ki.

FELMÉRŐLAP

1. Szükségesnek tartja-e az iskola elvégzése után a rendszeres testmozgást?
   — A felmért 20 tanulóból, mind a 20 igennel válaszolt.
2. Az iskolai testnevelési órák adtak-e útmutatást és képzést a későbbi sporttevékenységhez?
   — A felmért 20 tanulóból, mind a 20 igennel válaszolt.

3. Kik azok, akik az iskola elvégzése után tovább folytatják az aktív sportolást?
   — 8 tanuló tovább szeretné folytatni, 12 tanuló nemleges választ adott.
4. Az iskolai testnevelési órákon kívül hány tanuló végez rendszeres testmozgást?
   — 10 tanuló végez,
   — 10 tanuló pedig nem végez.
5. Válaszd ki, hogy szabad időben mivel foglalkoznál legszívesebben?
   a) Barátommal, ismerősömmel töltöm az időt, különösebb cél nélkül;
   b) Szívesebben járok discóba, moziba vagy egyéb szórakozóhelyekre;
   c) Szabad időm egy részét sportolással, testmozgással töltöm.
   — *a)* 3 tanuló,
   — *b)* 7 tanuló,
   — *c)* 10 tanuló.

A felmérés azt mutatja, hogy történtek előrelépések, hiszen 50%-os a pozitív eredmény. A másik 50%, bár jó az első két pontban a véleményük — amit helyesen meg is indokoltak — de a környezeti tényezők negatív hatása erősebb annál, hogy azt a gyakorlatban is megvalósítsák.

Befejező gondolatok

A mai ifjúság alkalmas a bizalmunkra, fogékonyak a tanulók a jóra, csak bánni kell tudni velük. Példamutatással, az órák jó hangulatával, sikerélmény nyújtásával biztosíthatjuk számukra, hogy elsajátítsák a mozgás örömét és a sport szeretetét. Ma még nem mondhatjuk el, hogy szükségletükké vált a mozgás, de az út, amin haladunk jó, s úgy érzem, hogy a jövő is ezt fogja igazolni.

Hogy edzetté válik-e Magyarországon a középiskolás ifjúság?

Rajtunk, felnőtteken, testnevelő tanárokon, osztályfőnökökön, igazgatón és nevelő tanárokon múlik.

IRODALOM

Dr. Bakonyi Ferenc: Hogyan növelhető az iskolai testnevelés hatékonysága? A sport és testnevelés időszerű kérdései. 1975/2.

A testnevelés néhány tantárgy-pedagógiai problémája. (Szerk.: *dr. Nagy György.)* OPI 1974.

A szakmunkásképző iskola nevelési-oktatási terve. Tankönyvkiadó, 1977.

Kozmanovics Endre: Tömegsportunk aktuális kérdései. A sport és testnevelés időszerű kérdései. (15)

A testnevelő tanári hivatással kapcsolatos gondolkodás és magatartás – egy vizsgálódás fényénél

DR. KÁLMÁNCHEY ZOLTÁN

A Baranya megyében működő testnevelő tanárokhoz néhány hónappal ezelőtt eljuttatott kérdőív alapján választ kerestünk az alábbi kérdésekre:

— a szerzett tapasztalatok alapján miképpen vélekednek az iskolai testnevelés hatékonyságáról, munkájuk pedagógiai értékéről;
— hogyan ítélik meg szakmájuk iskolán belüli — és azon kívüli — presztízsét;
— mennyiben elégedettek választott hivatásukkal, s mi motiválja elégedettségüket, illetve elégedetlenségüket;
— mi okozza a legtöbb problémát számukra az iskolai munkában;
— szerzett tapasztalataik alapján hogyan értékelik szakmai felkészültségüket; hogyan gondolkodnak és gondoskodnak továbbképzésükről, szaktudományuk fejlődésével való lépéstartásukról;
— részt vesznek-e hivatásukkal összefüggő társadalmi-közéleti tevékenységben, s hogyan ítélik meg annak értékelését.

Reméltük, hogy a kapott válaszokból következtetéseket tudunk levonni a tanárképzés hatékonyságára, a testnevelő tanári pálya presztízsére, a tanárok hivatástudatára, a szakmával kapcsolatos beállítódásukra, valamint önképzésük, továbbképzésük irányára és igényszintjére vonatkozóan.

Mit mutat a vizsgálódás eredménye a testnevelő tanárok szakmai értékítéletét, hivatástudatát, beállítódását, magatartását — vagyis a hivatással kapcsolatos attitűdjét illetően?

1. A testnevelés és a testnevelő tanári munka iskolán belüli presztízsét a megkérdezettek 8,3%-a értékelte igen jónak, 42,9%-a jónak, 38,3%-a közepesnek, 10,5%-a nem megfelelőnek.

A kapott adatokból az tűnik ki, hogy a tanárok túlnyomó többsége „jó" és „közepes" közötti értéket tulajdonít a szaktárgya és a testneveléssel kapcsolatos munka iskolai presztízsének. Ez az értékelés a vártnál jobbnak mondható, hiszen ma még tartja magát az a feltételezés-vélekedés, hogy iskolai körökben — de azon kívül is — jócskán megtalálható a múltból örökölt előítélet a „készségtárgyak" kategóriájába sorolt testnevelés iskolai „rangját" illetően, ami rányomja bélyegét a testnevelők közérzetére, szaktárgyuk és munkájuk presztízsértékelésére.

Ezzel a feltételezéssel szemben az érdekeltek, a testnevelő tanárok véleménye arra mutat, hogy a korszerűnek egyáltalán nem mondható hátrányos megkülönböztetés, az „alulértékelés" fokozatosan háttérbe szorul, és átadja a helyét a tárgyilagos, marxista pedagógiai felfogást tükröző megítélésnek. De hogy ez ma még csak örvendetes tendencia és nem gyökerres változás, mi sem bizonyítja jobban, mint egyrészt a 10,5%-os negatív értékelés, másrészt a „nem megfelelő" megítélés okával kapcsolatban adott válaszok nem kis százaléka. Az alacsonyfokú presztízsért ugyanis a negatív választ adók 17,3%-a a testneveléssel szemben még ma is megtalálható előítéletet hibáztatja.

Figyelemre méltó, hogy a szakmai munka gyengeségét, a tanári felkészültségben és magatartásban fellelhető hiányosságokat senki sem minősítette presztízscsökkentő tényezőnek. Pedig egy szaktárgy, s a vele kapcsolatos nevelő-oktató tevékenység presztízsének alakulásában a pedagógus felkészültségének, munkája színvonalának, emberi magatartásának döntő szerepe van. Így áll ez a testnevelés esetében is! Ez azonban nem mond ellent annak, hogy a testnevelés iskolai „rangjával" szembeni előítéletből táplálkozó hátrányos megítélés ma még itt-ott megtalálható, ami rontja a tanárok közérzetét és csökkenti a szakma presztízsértékét a szakemberek szemében is. Azt azonban tudomásul kell venni, hogy az előítélet egyedüli ellenszere a nevelő-oktató munka hatékonysága, a tanár felkészültsége, széles körű tájékozottsága és példás emberi magatartása.

2. Az iskolai testnevelés ismeretnyújtó szerepét, jelentőségét, az oktató munka hatékonyságát igen jónak ítélte a válaszadók 5,2%-a, jónak 63,9%-a, közepesnek 27,1-a, nem megfelelőnek 3,8%-a.

A legtöbben tehát jónak tartják az oktató munka hatékonyságát, ismeretnyújtó szerepét. Tárgyilagos megítélésre való törekvésre utal — s egyben egészséges önkritikát is tartalmaz — a 27,1%-os közepes és a 3,8%-os elégtelen minősítés.

3. Az iskolai testnevelésnek a rendszeres testedzés, sportolás iránti vonzalom felkeltésében, az ilyen jellegű készségek, szokások kialakításában játszott szerepét a megkérdezettek 4,5%-a tartja igen jelentősnek, 47,4%-a értékesnek, 38,3%-a közepesnek és 9,8%-a nem kielégítőnek.

A közepes és nem kielégítő minősítés közel 50%-ot kitevő nagyságrendje elgondolkoztató. Külön vizsgálódást érdemelne, hogy ez a fenntartásokat tartalmazó nagyszámú értékelés mivel függ össze. Vajon a módszerekben, a követelményekben, az otthoni és környezeti tényezőkben rejlik-e a probléma gyökere vagy — mint általában — több tényezős összefüggés húzódik meg a kétkedés és negatív értékelés mögött? Mert — úgy tűnik — az iskolai testnevelés és sport csak mérsékelt hatásfokkal képes hozzájárulni a rendszeres testedzés és sportolás szokásainak kialakításához, a széles tömegek életmódjába való beépüléséhez — különösen, ha nem támasztja alá annak törekvéseit a szülői ház, a mikro- és makrokörnyezet ösztönző ereje.

4. Az iskolai testnevelés értékét, a szocialista személyiség formálásában betöltött szerepét — a gyakorlati munka során szerzett tapasztalatok alapján — a válaszadók13,5%-a értékelte igen jelentősnek, 50,4%-a jó hatásfokúnak, 32,3%-a közepesnek és 3,8%-a nem megfelelőnek.

A pedagógiai hatékonyság és a személyiségformáló szerep közepes és nem kielégítő értékelésének viszonylag magas százalékaránya vagyis a fenntartásokkal és kételkedésekkel „fűszerezett" vélekedés mennyiségi mutatója — közel áll az ismeretnyújtó, művelődési értékeket átszármaztató funkció megítélésénél (2. pont) tapasztalt arányokhoz. Jó ugyan tudni, hogy a saját tapasztalatok 63,9%-ban alátámasztják a testnevelés tartalmával és módszereivel elérhető pozitív személyiségfor-

máló szerepet, a 36,1%-os közepes értékelés és kétkedés azonban azt sejteti, hogy még jócskán akadnak, akik nem tudják kellőképpen kihasználni a szaktárgy kínálta nevelési lehetőségeket, s ezért nem érzékelik a kívánt mértékben annak eredményességét. Ez pedig a tanárok egy részének — szerencsére csak kisebb részének — szakmai-pedagógiai felkészültségében mutatkozó hiányosságra utal, ami tanulságos visszajelzésül szolgálhat a szakemberképzés és továbbképzés számára egyaránt.

5. Ezekkel a problémákkal, valamint a hivatástudattal és szakmai igényességgel függ össze a szakmai, pedagógiai és ideológiai továbbképzés szükségességéről vallott felfogás, valamint annak megvalósított gyakorlata. Minderről a kapott válaszok alapján a következő helyzetkép rajzolódik ki.

a) A rendszeres szakmai továbbképzést szükségesnek tartja a megkérdezettek 95,4%-a (ezen belül a férfiak 92,8%-a, a nők 98%-a); nem tartja szükségesnek 4,6%-a (ezen belül a férfiak 7,2%-a, a nők 2%-a).

Ami a szakmai továbbképzés szükségtelenségének indokolását illeti, az ilyen véleményen levők legtöbbje megkerülte a nyílt választ és „egyéb" okokra hivatkozott — mellőzve az ok konkrét megjelölését. Csupán néhány esetben fordult elő — kizárólag férfi válaszadónál —, hogy az illető őszintén beírta: „nem ambicionálom a szakmai továbbképzést, inkább jövedelemkiegészítő munkával töltöm az időt". (Figyelemre méltó, hogy a TF nappali tagozatán végzettek 77,8%-a tartja szükségesnek a szakmai továbbképzést, 22,2%-a nem. A tanárképző főiskola nappali tagozatán diplomát szerzetteknél ez az arány a következő: 93,5% igen, 6,5% nem.

A feltűnő különbség részben összefügghet azzal, hogy a TF igen magasfokú szakmai felkészítése után az ott végzett tanárok egy része — főleg a szervezett továbbképzést — nem tartja magára nézve eléggé gyümölcsözőnek, másrészt azonban összefügghet olyan okokkal is, amelyeket a vizsgálódás során nem sikerült egyértelműen tisztázni.

A továbbképzés formáját illetően a szervezett — de számonkérés nélküli — megoldás mellett nyilatkozott a megkérdezettek 51,2%-a; a számotadással és az eredménynek az előmenetelbe való beszámításával összekapcsolt szervezett továbbképzést jelölte meg legmegfelelőbb továbbképzési formának 31,5%; a számotadás nélküli önképzés mellett „szavazott" 12,6%; az időközönkénti számotadással összekapcsolt önképzést részesítette előnyben 4,7%.

Ezek szerint a legnépszerűbb forma a szervezett továbbképzés — számotadás nélkül. Érdekes azonban, hogy nem kevés azoknak a száma, akik a továbbképzésnek azt a követelményeket állító, igényesebb megoldását értékelték legtöbbre, amelynél a kurzus beszámolóval zárul, s annak eredménye befolyásolja az anyagi előmenetelt is.

(Érdemes itt egy pillantást vetni a saját könyvtár bevallott szakmai könyvállományára, a testnevelési és sporttárgyú könyvek kötetszámára, valamint a rendszeresen olvasott szakmai folyóiratok mennyiségére és milyenségére — bár mindez nem tekinthető perdöntőnek a szakmai igényesség, az önképzés „hőfokát" illetően. Mégis mondhat valamit a hivatással kapcsolatos magatartásról, beállítódásról.)

Eszerint bizonyos számú szakkönyvvel rendelkezik a válaszadók 93,2%-a. Nem tart otthon szakkönyvet 6,8%. A saját könyvtári szakkönyvek egy főre jutó kötetszámának átlaga 36,7. A „szórás" azonban igen jelentős, és a szélső értékek 10 és 200 kötet körül helyezkednek el.

Szakfolyóiratot olvas rendszeresen a válaszadók 99,2%-a —, de csupán egyfélét 25,6%; két folyóiratot olvas rendszeresen 36,1%, hármat 27,8%, négyet 6,8%, ötöt 1,5%,. Egyáltalán nem olvas szakmai folyóiratot 0,8%.

A legtöbbek által rendszeresen olvasott folyóirat „A testnevelés tanítása" (97,7%); sportági folyóirat (52,6%); a „Testnevelés és sporttudomány" (36,8%); a „TF Tudományos közlemények" (15,8%) és a „Sportvezető" (8,3%).

Arra a kérdésre, hogy „Olvassa-e rendszeresen a Népsportot?" — igennel válaszolt a testnevelő tanárok 67,7%-a, nemmel 32,2%-a. A napi sajtó sportrovatát rendszeresen olvassa a megkérdezettek 94,7%-a, nem olvassa 5,3%a.

b) Többé-kevésbé megnyugtató a helyzet a pedagógiai-pszichológiai továbbképzés igénylésével kapcsolatban. Igennel válaszolt 86,5%, nemmel 13,5%. Arra a kérdésre, hogy a szükségesség elvi megfogalmazásán túl

folytat-e gyakorlatban ilyen jellegű önképzést, igennel válaszolt 72%, nemmel 28%. Az elvi egyetértés és a gyakorlati megvalósítás közötti közel 15%-os eltérés már nem mondható kedvező jelenségnek.

c) Nem teljesen megnyugtató az ideológiai-politikai továbbképzésről vallott felfogás — és gyakorlat. Szükségesnek tartja az ilyen jellegű önképzést és továbbképzést a válaszadók 66,9%-a; nem tartja szükségesnek 33,1%-a. Arra a kérdésre, hogy folytat-e ideológiai-politikai önképzést, illetve részt vesz-e ilyen továbbképzésben, a megkérdezettek 69,2%-a válaszolt igennel, 30,8%-a nemmel.

6. a) Arra a kérdésre, hogy részt vesz-e az iskolai sport szervezésében és irányításában, a válaszok megoszlása a következő: 99,2% igen, 0,8% nem.

b) Iskolán kívül sporttal kapcsolatos munkát végez a válaszadók 50%-a — ezen belül a férfiak 74%-a, a nők 26%-a, ami arra mutat, hogy elsősorban a férfiak vesznek részt a társadalmi sportéletben, főleg anyagi okoktól indíttatva.

A vállalt munka jellege szerinti megoszlás:

— edzőként dolgozik 50,5%,
— versenybírói feladatot vállal 13%,
— egyesületi tisztségviselő 8,9%,
— szakosztályvezető 2,4%,
— TSH munkatárs 4,1%,
— egyéb feladatot lát el 21,1%.

Az iskolán kívüli sporttal kapcsolatos munka után jövedelmet élvez a válaszadók 47,4%-a; anyagi ellenszolgáltatás nélküli társadalmi munkát végez 52,6%. (A mellékjövedelmet élvezők 73%-a férfi, 27%-a nő. Az egész vizsgált populációhoz viszonyítottan a férfiak közül anyagi ellenszolgáltatás fejében tevékenykedik 55,4%, nem pénzért dolgozik 44,6%. A nők közül mellékkereset fejében végez munkát 34%, nem kap a munkájáért anyagi ellenszolgáltatást 66%. A mellékkereset havi átlaga 455,— Ft; szélső értékek: 200,—, illetve 3000,— Ft.)

7. Arra a kérdésre: „Milyennek ítéli a sport területén végzett munkájának társadalmi elismerését?" — a válaszadók „minősítése" a következő: igen jónak ítéli 3%, jónak 29,3%, többé-kevésbé kielégítőnek 39,1%, nem megfelelőnek 18%. (Nem nyilvánított véleményt 10,6%).

Az alsó két minősítés 57,1%-os aránya arra mutat, hogy a társadalmi elismeréstől a többség nincs elragadtatva. Ez összefügghet az erkölcsi megbecsülés nem kielégítő voltával is, de a probléma gyökere — feltételezhetően — elsősorban a munka nagyságával és a vállalt felelősséggel nem arányos anyagi elismerésben rejlik.

8. Végül a hivatással kapcsolatos elégedettség felől érdeklődtünk. A kapott válaszokat a következőkben összegezhetjük:

a) Arra a kérdésre: „Elégedett-e testnevelő tanári munkájával; kielégíti-e ennek a hivatásnak a gyakorlása?" — igennel válaszolt a megkérdezettek 82%-a, nemmel 18%-a.

Az elégedettség fokát illetően „magasfokú elégedettséget érez" 5,9%, „elégedett" 55,5%, „többé-kevésbé elégedett" 31,9%, közömbös véleményt nyilvánított, illetve elégedetlen 6,7%.

Az elégedettség okát illetően

— pályatévesztettnek érzi magát 5,9%,
— anyagi és erkölcsi megbecsülés hiánya miatt elégedetlen 61,8%,
— nem elégíti ki az iskolai munka „taposómalma" a negatív válaszadók 11,8%-át,
— egyéb okokra hivatkozott (pl. a rendkívül rossz feltételekre) 20,5%.

Az anyagi és erkölcsi megbecsülés nem kielégítő volta nem kizárólag a testnevelő tanári hivatásra jellemző, hiszen az elmondható a pedagógus pályára általában is. Lehetnek itt természetesen éppen ennek a hivatásnak a gyakorlásával kapcsolatban előforduló, lelkesedést lohasztó, elégedettséget romboló motívumok — túl a feltételek olykor elkeserítő állapotán és az anyagiakon. Mindezek ellenére — s ez vigasztaló! — a megkérdezettek 61,4%a elégedett, vagy éppenséggel magas fokon elégedett testnevelő tanári hivatással.

b) Figyelmet érdemelnek azok az adatok is, amelyek az elégedettség—elégedetlenség végzettséghez viszonyított arányait mutatják — bár itt nyilvánvalóan nem egy, hanem több irányú összefüggés húzódik meg a vélemények mögött.

— A TF nappali tagozatán végzettek 88,9%-a elégedett testnevelő tanári munkájával, választott hivatásával; elégedetlen 11,1%.

— A TF levelező tagozatán végzetteknél a helyzet a következő: 80% elégedett, 20% elégedetlen.

— A tanárképző főiskola nappali tagozatán végzettek 79,2%-a elégedett, 21,8%-a nem.

— A tanárképző levelező tagozatán végzetteknél a helyzet így alakul: 84,6% elégedett, 15,4% nem.

A kapott adatok között kirívó eltérés nem fedezhető fel. A számok mégis arra mutatnak — ismételten utalva a sokféle tényező befolyásoló hatására —, hogy a TF nappali tagozatán végzettek közül azok, akik az iskolai munkát vállalták, a leginkább meg vannak elégedve helyzetükkel. Ez pedig némileg ellentmond annak a széles körben elterjedt nézetnek, miszerint a TF-et végzetteket kevésbé érdekli az iskolai munka, s ha mégis „oda kényszerülnek", a pedagógiai tevékenységet mérsékelt lelkesedéssel végzik, mert figyelmüket elsősorban az edzési feladatok és a mellékkereseti lehetőségek kötik le.

c) Az elégedettség—elégedetlenség problémájával függ össze az arra a kérdésre adott válasz is, hogy „A testnevelő tanári pályát választaná-e élethivatásul, ha mindent elölről kezdhetne?" Erre a kérdésre igennel felelt a férfiak 83,1%-a, a nők 88%-a. Nemmel válaszolt a férfiak 16,9%-a, a nők 12%-a.

Eszerint a csalódottság a férfiaknál nagyobb számban fordul elő, mint a nőknél, ami — megítélésünk szerint — elsősorban anyagi okokra vezethető vissza.

Ezekkel az arányokkal érdemes egybevetni a következő kérdésre adott válaszok megoszlását: „Örülne-e, ha gyermeke, unokája a testnevelő tanári pályát választaná élethivatásául?" Erre a kérdésre igennel válaszolt a férfiak 73,5%-a, a nők 54%-a. Vagyis nem örülne gyermeke, unokája testnevelő tanári pályaválasztásának a férfiak 26,5%-a, a nők 46%-a. Az előző adatokhoz mért „pálfordulás"-nak — vagyis a nők véleményváltozásának — oka (ha gyermekeiről, unokáikról van szó) bizonyára elsősorban abban rejlik, hogy a testnevelő tanári hivatás rendkívül megterhelő, időigényes, a versenyek miatt a pihenő napokat is gyakran igénybe vevő munkával jár, s emiatt — ha a testnevelő tanár édesanya, nagymama hivatásszeretete, a pálya iránt érzett elkötelezettsége magasfokú is — már gyermekének, unokájának nem nagyon óhajtja ezt az életpályát.

d) Az iskolai munka közben jelentkező — a hivatásszeretetet és lelkesedést lohasztó, elégedetlenséget keltő — problémák közül a legtöbb testnevelő tanár a nem kielégítő tárgyi feltételeket jelölte meg első helyen. A további sorrend a következő:

— a szülők közömbössége, a testnevelés és sport iránti érdeklődésének hiánya;
— az eszközök és felszerelések hiánya;
— a tantestület közömbössége a testnevelés ügye iránt;
— a testnevelésnek és sportnak általánosságban tapasztalható lebecsülése;
— a végzett munka elismerésének hiánya;
— az iskolavezetés közömbössége a testnevelés ügye iránt.

Ebből a „rangsor"-ból is kitűnik, hogy bár a tárgyi-dologi feltételek gyakran rendkívül mostoha volta a legjelentősebbnek minősített lehangoló, hivatásszeretetet romboló tényező, de ezek mellett jócskán akad más motívum is, amire érdemes felfigyelni. (Viszont az sem kerülheti el a figyelmünket, hogy az iskolavezetés közömbössége a befolyásoló tényezők „rangsorában" az utolsó helyre szorult. Ez nyugodtan elkönyvelhető kedvező jelnek, mert nem is olyan régen még széltében-hosszában az iskolavezetésnek a testneveléssel és sporttal szembeni negatív szemléletét és magatartását minősítették az előbbrelépés legfőbb gátjának. Úgy tűnik ezen már Baranyában — de feltételezhetően az ország többi megyéjében is — túl vagyunk, sőt egyre több iskoláról tudunk, ahol az iskolavezetés kiemelt figyelmet szentel a testnevelés és sport ügyének — nem is szólva azokról az iskolákról, ahol testnevelő tanár is szerepet kapott az iskola irányításában.

Összegezve a vizsgálódás tapasztalatait és az azokból levonható következtetéseket — elmondhatjuk, hogy

— A szaktárgy és a testneveléssel kapcsolatos nevelő-oktató munka iskolai presztízséről az érintett szakemberek a vártnál általában kedvezőbben nyilatkoztak — bár közérzetüket a testnevelés súlyáról, tekintélyéről alkotott véleményüket még ma sem hagyja érintetlenül az itt-ott felbukkanó, a múltból örökölt — de olykor a jelen alacsony értékű munkája által is „kondicionált" — előítélet, a „vonal alatti kezelés" sanda maradványa.

— Az iskolai tetnevelés ismeretnyújtó, művelődési értéket megőrző és átszármaztató funkcióját a megkérdezettek közel 70%-a eredményesnek, illetve igen eredményesnek ítéli, és csak kevesen akadnak, akik az oktató munka hatékonyságát a szaktárgy esetében kétségbe vonják.

— A rendszeres testedzés, sportolás iránti vonzalom felkeltésében, az ilyen irányú készségek és szokások kialakításában az iskolai testnevelésnek sokan csak igen mérsékelt, vagy éppenséggel nem kielégítő szerepet tulajdonítanak. Ez nyilván összefügg azzal a tapasztalattal, hogy az iskola befejeztével a rendszeres sportolás tekintetében jelentős visszaesés következik be. A szülői ház, a szűkebb és tágabb társadalmi környezet nem támasztja alá és nem folytatja az iskola törekvéseit, s így annak hatékonysága sem éri el a kívánt fokot. (Más kérdés, hogy olykor az iskolai testnevelés sem tekinti alapvető feladatának a rendszeres testedzés, sportolás igényének felkeltését és szokásainak kialakítását.)

A rendszeres sportolásnak a széles tömegek életmódjába való beépülése — aminek személyi és társadalmi jelentősége elvi-elméleti síkon ma már kellőképpen felismert — csak akkor válhat gyakorlattá, ha az iskola egészséges életre felkészítő, e tekintetben fokozott feladatokat vállaló és teljesítő szerepét az eddiginél jóval nagyobb mértékben egészíti ki és támasztja alá a szülői ház, segiti a széles körű felvilágosítás, továbbá az értékek súlyátrangját befolyásoló magas szintű gondoskodás és példamutatás.

— A kapott válaszok elemzése során arra is fény derült, hogy bőven akad tennivaló a testnevelés tartalmának és módszereinek a szocialista személyiség formálására való jobb kihasználása terén. A szaktudománynak a pedagógiával, pszichológiával és módszertannal való ötvözése — az eddiginél is magasabb igényességgel —, s mindennek az eszmei-politikai felkészültség, a szilárd világnézeti meggyőződöttség talaján álló gyakorlati megvalósítása olyan követelmény, amely fokozott feladatokat ró mind a tanárképzésre, mind pedig a továbbképzés egész rendszerére.

— Ezzel kapcsolatban figyelmet érdemelnek a szakmai, pedagógiai és ideológiai önképzésre és továbbképzésre vonatkozó vélemények. A szükségesség felismerése tekintetében nincs ok elégedetlenségre — bár a szakmai továbbképzés igényléséhez mérten csökkent érdeklődés mutatkozik a pedagógiai, méginkább az ideológiai továbbképzés iránt. Ami pedig a belátás-egyetértés és a gyakorlatban megvalósított önképzés-továbbképzés közötti „divergenciát" illeti, ez arra figyelmeztet, hogy valóban előnyben kellene részesíteni a sokak által helyeselt szervezett továbbképzést — időközönkénti számonkéréssel és az eredmények az előmenetelbe való beszámításával —, illetve ez utóbbi módszert összekapcsolva az önkéntes, kötetlen, de ugyanakkor megadott program alapján folyó megoldással.

— Az iskolai sport szervezésében és irányításában — néhány kivételtől eltekintve — valamennyi testnevelő tanár részt vesz. Az iskolán kívüli sportéletből edzőként, versenybíróként, vagy mint egyesületi tisztségviselő stb. a testnevelők 50%-a veszi ki részét, de e tekintetben a férfiak és nők között nagy a különbség (74%—26%), ami elsősorban a férfiak erőteljesebb mellékkereseti igyekezetével függ össze.

— A sport területén végzett munka társadalmi elismerését alacsonyra értékelte a válaszadók többsége, ami sokféle ok mellett elsősorban az elégtelen anyagi elismeréssel függ össze. (Érdekes, hogy az iskolai testnevelés presztízsét, az e téren végzett munka intézményen belüli megbecsülését a testnevelők magasabbra értékelik, mint az iskolán kívüli sporttevékenység társadalmi súlyát.)

— Jó tudni, hogy a testnevelő tanárok 82%-a elégedett munkájával, kielégíti hivatásának gyakorlása, ami arra mutat, hogy a nem ritkán előforduló rendkívül gyenge tárgyi—dologi feltétel, az anyagi és erkölcsi megbecsülés elégtelensége, a testnevelésnek itt-ott még kísértő hátrányos megítélése és kezelése nem képes számottevően kikezdeni a hivatásszeretetet, az eredményes munkához elengedhetetlen jó közérzetet, elégedettséget.

— De az is mond valamit a pálya gyakran rendkívül rögös útjairól, hogy bár a legtöbb testnevelő tanár ismét csak ezt a hivatást választaná, ha mindent elölről kezdhetne, már gyermekei, unokái pályaválasztásakor sokan — főleg a nők — nem örülnének a testnevelés szak iránti érdeklődésnek. Az adatok arra mutatnak, hogy a testnevelő tanári hivatás rendkívül megterhelő, időigényes, a szabad napokra is „ráterülő" volta a pályát kipró-

bált szülők — főleg a nők — nem kis hányadát arra késztették, hogy lebeszéljék gyermeküket, unokájukat szakválasztási példájuk követéséről —, de legalábbis ne biztassák — még érdeklődés esetén sem — a rögös pálya választására. (Ez is arra int, hogy a pedagógusok — közöttük sorban nem utolsóként a testnevelő tanárok — anyagi és erkölcsi megbecsülésére, élet- és munkakörülményeinek javítására az eddigieknél jóval nagyobb gondot kellene fordítani, mert csak így remélhető, hogy a visszatartó-lebeszélő tendencia helyét ismét elfoglalja az a gyakorlat, amely inkább a pálya szépségeit ecseteli, s az „elterelés" helyett a szülői, nagyszülői buzdítást részesíti előnyben.)

— Az is tanulságul szolgálhat, hogy bár az iskolai munkát nehezítő problémák között továbbra is a tárgyi—dologi feltételek mostoha volta szerepel első helyen — aminek gyors megoldása gazdasági nehézségekgekbe ütközik —, találhatók olyanok is, amelyek nem anyagi gondokkal függenek össze. Ezeknek legtöbbjét az iskolairányítás, a tantestület és a szülők jobb megértésével, segítő közreműködésével fokozatosan meg lehetne oldani.

Boros Jenő felvétele

Kreatív gondolatok „rendcsinálás" közben

(Rendszer, cél, tevékenység)

SZENTGYÖRGYI ZOLTÁN

„Rend a lelke mindennek" — mondja a régi közmondás, de tantárgyunk korszerűsítéséhez szükséges szakmai gondolkodásunk átrendezése mégsem hasonlítható egy rutinos nagytakarításhoz. Már csak azért sem, mert nem könnyű kimozdítani a gondolkodást a saját vagy a közfelfogás magától értetődő, megszokott, biztos egyensúlyi helyzetéből.

Ami magától értetődő, az természetes, és ami természetes, az annyira világos, hogy „logikusan" kizár és feleslegessé tesz minden vitát. A közfelfogás magától értetődősége azonban már nem puszta véleményalkotás, mert ahogyan dr. Horváth György könyvében írta, mindig egy meghatározott pszichológiai követelménnyel rendelkezik.

Egy közösség ugyanis már védi a maga presztízsét, igazát, és az ellenvéleményt nyilvánító egyént nemcsak megszólja, kizárhatja a közösségből, hanem — ahogyan a történelem példái már ezt többször is bizonyították — meg is semmisítheti. A mechanizmus nem új keletű, mert hasonló módon alakultak ki és szilárdultak szokássá a tabuk.

Ezért is értek egyet dr. Barkóczi Ilonának a kreativitással kapcsolatos véleményével. Az eredeti gondolkodás értelmezését nem szűkíti le csupán logikai produktumra, mert ezt az egyén személyiségét meghatározó egyéb tényezői, jegyei is befolyásolják. *Nincs kreativitás a nehézségeket, a kockázatot vállaló és leküzdeni képes akarati tényezők nélkül.* De vajon mi, akik a kreativitás szószólói vagyunk, felelősséget vállalva ki merünk-e törni az esetlegesen téves magától értetődöttség atmoszférájából. Merjük-e a közfelfogás *magától* értődőségét *nem magától* értetődőnek nyilvánítani?

Kapcsolódó gondolatként említem meg azt a sokat hangoztatott véleményt, mely tanulóink kreativitásra nevelését azonosítja a gátlástalan, gyakran fegyelmezetlen viselkedéshez kapcsolt ötletszerű, meggondolatlan és felelőtlen véleménynyilvánítással. „Merjék tanulóink megmondani az igazat" jelmondat tartalmában azért is ellentmondásos, mert a következménynélküliség semmiféle merszet nem követel. Vagy talán az is lehet, hogy a kreativitásra nevelés ürügyén éppen nem kreatíven gondolkodó fiatalokat nevelünk?

Hasonló módon vetődnek fel bennem a kétkedő gondolatok a rendszerelméletekkel, a rendszerfogalmak értelmezésével és használatával kapcsolatban is. Tantárgyunk megújhodását szorgalmazó nézetek, vélemények ugyanis nem véletlenül támaszkodnak az általános rendszerelmélet „téziseire", és legjobb hatásfokkal nem véletlenül érvényesültek éppen pedagógiánk reformtörekvéseiben. Nem mondhatjuk, hogy eredmény nélkül, hiszen felső, úgynevezett elvi szinten a problémák le is rendeződtek. Azt hiszem, a valóságban azonban nemcsak a pedagógia reformja távolodott el a tantárgyi gyakorlattól, hanem a reformtörekvések alkalmazása is ellentmondásba került tantárgyuk korszerűsödésének reálisan szűk lehetőségeivel.

Az ellentmondásokat tisztázni kívánó rendszerelmélet is inkább a rendszerfogalmak használatának népszerűsítéséhez vezetett, mintsem a pozitív szemlélet általános elterjedését segítette volna elő. Ma már a legnagyobb természetességgel beszélünk tantárgyi feladat, követelmény, próba, teljesítmény, úttörő- és tömegsport vagy akár irányító rendszerekről. A veszélyt nem abban látom, hogy tantervi feladataink és követelményeink szakmai rendezettségét rendszernek nevezzük, hanem hogy ezeket egymástól függetlenül is „üzemelő" rendszereknek értelmezzük. Az oktatás egységébe illeszkedő tantárgyunk mint alrendszer, így önálló logikával rendelkező egységekre tagolódhat. A követelmény- vagy feladatrendszer a testnevelés tevékenységének rendszerétől különállónak tűnhet, és fejlesztésükhöz jó lehetőségként kínálkozhat a feladatok és követelmények újrarendezése, átformálása.

További problémát vet fel az irányító rendszer fogalmának értelmezése. Amennyiben elfogadjuk ennek kívülálló státuszát, akkor nemcsak a tevékenységen kívül álló irányítást ismerjük el, hanem a „hozzászerkesztett" szabályozó vagy koordináló rendszert is. A bonyodalmak csak fokozódnak, ha a tevékenységtől idegen gondolkodás a másik féltől meggyőzhetőséget és megértést vár.

Évekkel ezelőtt egy továbbképzésen az előadó tantárgyunk korszerűsödését egyszerű gyakorlati példával megvilágítva bútorok átrendezéséhez hasonlította. Átrendezésre azonban mindenki csak a saját lakásában vállalkozhat, mert a bútorok használhatóságának puszta ismerete alapján, legfeljebb csak az ágyat helyezzük a szobába és a konyhaszekrényt a konyhába. A bútorok helyét ugyanis mindig a lakást használó egyén igénye, ízlése határozza meg. Ha minden este rendszeresen tornázik, ehhez állandó helyre van szüksége. A tornahely miatt tapasztalt részleges túlzsúfoltság a szoba rendjének szerves része.

Minden olyan külső szándék, amely nem ismeri a funkciós igényt, és a bútorok átrendezését szorgalmazza, bármennyire is logikusnak látszik, óhatatlanul ellentétes eredményhez vezet. Az átrendezés, mint a rend formai részének megváltozása, következményeiben deformálja a lakó szabadidő-tevékenységét.

A rendszerben való gondolkodás azért haladó, mert dialektikus látás- és értékelési módra törekszik. Jellemzője, hogy a tanítást és a tanulást célirányultságánál fogva rendszernek tartja. Sajátossága, hogy minden feladat, követelmény vagy nevelési eljárás stb. csakis a rendszerbe illesztve, annak logikája alapján, mindig az előzményekhez és következményekhez viszonyítottan értékelhető. Így minden feladat a rendszerben elfoglalt helyétől akár ellentétes tartalmat is kaphat, éppen úgy, mint a szavak a mondatokban elfoglalt helyüktől függően más és más értelmezést nyernek.

Önkritikusan be kell vallanunk, hogy az elmúlt időszakban a rendszerelméletnek talán éppen a dialektikusságát sértettük meg a legtöbbször. Itt ne gondoljunk valamilyen ellenséges szándékra, mert a szemlélet szinte észrevétlenül válhat metafizikussá, ha egy sajátos rendszert egy általánosított elmélet alapján vizsgálunk, értékelünk, vagy ha egy sajátosat általánosítunk.

Anohin ezt azzal indokolta, hogy „az általános rendszerelmélet azért nem általános,

vagyis azért nem általánosítható konkrét rendszerek tartalmas jellemzésére, mert a rendszerteremtő tényező felismerésének hiánya nem teszi lehetővé a különböző jelenségosztályok közötti izomorfizmus megállapítását". A rendszer tényezői, elemei ugyanis nemcsak egymásra, hanem együttesen is hatnak, ezért *az együttes hatás elvének megismerése nélkül a rendszer elemzése az általánosságoknál megreked.*

A rendszerben való gondolkodás egyik problémája, hogy nem tudjuk mi is az, amiben gondolkodnunk kell, mit is értsünk a rendszer fogalmán. A rendszer általánosan értelmezett fogalma máig sem tisztázott, ezért javasolja *Szadovszkij*, hogy a „rendszerjellegű objektumok osztályaira külön-külön dolgozzuk ki a rájuk vonatkozó fogalmat". A törekvések természetesen nem kerülhetik el a sajátos rendszernek az „anatómiai" boncolgatását, így a megismerés és az okfeltárás folyamán nemcsak a tevékenységtől idegen fogalmak, hanem társtudományaink egyes elméletei is beépülhetnek tevékenységünk logikájába.

A beépült elemek és elméletek idővel magától értetődők lesznek, és úgy megszilárdulhatnak, hogy észrevétlenül szoríthatják ki lényeges pedagógiai fogalmainkat. Emlékszem, hogy a 60-as évek elején milyen tudományos segítséggel módosult a nevelés személyiségformálássá.

A személyiséget rendszerként értelmező irányzat átlépte a társtudományok demarkációs vonalát, és a pedagógiában óhatatlanul zavarokat okozott. Pedig csak egyszer kellett volna bátran feltenni a kérdést: a G. W. *Allport* és társai összegyűjtötte több mint ezer személyiséggel kapcsolatos forgalom birtokában a pedagógus miként tudhatja meg, hogy mikor, milyen személyiségeket, milyen eszközökkel, módszerekkel, milyenné formálhat?!

A „személyiségformálás" időszaka sok hasznos pszichológiai eredménnyel gazdagította pedagógiánkat, de sajnos olyan lényeges pedagógiai fogalmak kerültek „süllyesztőbe", mint a kötelességteljesítésre, a felelősségtudatra, a hazaszeretetre nevelés, és ez nem mondható véletlennek.

A „személyiség nem egyszerűen a tettek halmaza", ahogyan *Séve* fogalmazta, hanem olyasmi, ahol az egyes tevékenységek között belső összefüggés van. Az egyik bizonyos mértékig következik a másiktól. Minden attól függ, hogyan válik az egyes tett (cselekvés) az egész részévé, hogyan illeszkedik rendszerbe. A személyiséget mint „időben változót" kell elfogadnunk, mely a tevékenységben formálódik és egyben saját tevékenységét módosítva változtatja, termeli újjá önmagát. *Semmisem jellemzi jobban az embert, mint távlatainak kiépített rendszere* — vallotta *Makarenko* —, aki a tulajdonképpeni nevelés legfontosabb munkaterületének a távlatok kiépítését tartotta.

Téves lenne azonban mind a tanár, mind a tanuló részéről, ha az iskolát (a tanórát) összetévesztené az élet teljességével.

Érthető, hogy bennünket elsősorban az a rendszer érdekel, melyet nevelő-oktató tevékenységnek nevezzük.

A nevelő-oktató tevékenység (mint a tanítás és tanulás egysége) megköveteli, hogy a célokkal a pedagógus, a tanuló is azonosuljon. Az ember a tevékenységének célját nem ötletszerűen találja ki, hanem azokat éppen a tevékenységben szilárdítja meg, következetesen tűzi ki. Az egyén a céllal való azonosuláshoz ki kell hogy próbálja azokat, mert csak így erősödhet meg benne a cél elérésének szándéka, és ezzel a tevékenység motívuma. *A „motívumokban ezért a célok és okok egységét kell keresni, felismerni..."* (dr. Horváth György). Motivációs bázisnak magát az eredményes tevékenységet kell tartanunk.

A személyiségrendszernek valamennyi szakaszában a rendszer központi szervezője az eredmény. Az eredmény funkcionális jelenség, ezért *Anohin* e rendszert funkcionális rendszernek nevezi. „Aki pedig a rendszerben gondolkodik, annak nem létezik" „általában vett izgalom", „általában vett afferentáció", „általában vett motiváció", sőt még „általában vett személyiség" sem. *Ha a pedagógia konkrét szituációiban az általánosság szintjén gondolkodunk, akkor saját tevékenységünkön kívülálló logikával értékelünk.*

Nem kerülhetjük ki az öntevékenységgel kapcsolatos problémákat sem. Tény, hogy az általános iskola kötelező jellege az érintett korosztály fő tevékenységét, a tanulást is kötelezővé teszi. Az iskolai testnevelés, mint tantárgyi alrendszer, így óhatatlanul bizonyos kényszerhelyzetet takar. E kényszer azonban átmeneti állapotnak tekinthető, amely első

lépcsőben már akkor tompul, ha tanulóink belátják helyzetüket: azért kell iskolába járniuk, hogy az ott kapott feladatokat teljesítsék, tanuljanak. Ezzel ugyanis a tanulók már feladatuknak eleget tehetnek, akik pedig feladatukat teljesítik, célirányban haladnak, tevékenykednek.

Továbblépés, amikor éppen a feladatok teljesítésével jutnak olyan képességek birtokába, amelyek segítségével a tantárgyi követelményeket is teljesíteni tudják. Az eredmények így nemcsak meggyőzik a tanulókat a tanulás értelméről, hanem sikerélményt is biztosítanak. De ne gondoljuk, hogy a sikerek nevelnek, hanem mindig csak a sikerért megtett út, tevékenység lesz pozitív hatással. Ha pedig e tevékenység az idők folyamán eljut a megszokás magától értetődőségének természetes stádiumába, akkor lényegében a kényszerjellege is megszűnik, és szabaddá válik az út az öntevékenység felé.

Különösen 6—12 éves tanulóinktól nem követelhetjük, hogy megértsék és azonosuljanak az oktatás társadalompolitikai irányelveivel, céljaival. Nekik a feladatok teljesítését kell elfogadni, *mert a tevékenységben a feladatok egyben az aktualizált célok.*

Az öntevékenységhez az út ezért mindig a tevékenységen keresztül vezet, mert ebben formálódik az a viszony, amely a tevékenység tartalmi oldalát eggyel magasabb szintre emeli. Az öntevékenység tehát a tevékenység tartalmi oldalát érinti, ezért a fő munkatevékenység (tanulás) szinte észrevétlenül mehet át az öntevékenységbe.

Mind az egyéni főtevékenység, mind pedig a szabadidő-tevékenység mindig törvényszerűen illeszkedik egy magasabb szintű társadalmi rendszerbe. A társadalom ezért formálja az iskolát, de az iskola is, távlatokban, formálja a társadalmat.

Az emberi élet megismételhetetlen. Ez az általános rendszerelmélet egyik alaptételének szavaival azt jelenti, hogy élő rendszerrel struktúrát érintő kísérletben csak azzal a tudattal bocsátkozhatunk, hogy az a sikertelenség esetén maradandóan károsodhat. Ennek a tudatában vetettem papírra gondolataimat.

Én így csinálnám...

— A röplabdázás oktatása érdekében —

DUCHNOVSZKY ISTVÁNNÉ

A sportágak fejlődésével nehéz lépést tartani. Nekem az egyik kedvenc sportágam a röplabdázás, ennek sikeresebb oktatása érdekében gyűjtöttem össze gondolataimat. Néhány tényező még indokoltabbá teszi a sportággal való foglalkozást.

Ezek közül néhány: az 1978-ban megjelent általános iskolai tanterv, és az 1976-ban kiadott „Röplabda" sportiskolai tanterv szakmai követelményei; az 1981-ben készült „Röpsuli" televíziós sorozat, valamint az 1981-ben megjelent „Röplabdázás" című szakkönyv. Az általános iskolai oktatáshoz tehát megvan a lehetőség, a segítség, és a sportág népszerűsége is egyre nő.

Nem tudom megcáfolni azt az elterjedt elméletet, mely szerint a röplabdázás a legnehezebb labdajáték. Azt viszont igen, hogy a testnevelési órákon nem érdemes az oktatásával foglalkozni. Érdemes, de talán több időt vesz igénybe, alaposabb munkát kíván, amíg a játékélmény, játéköröm visszajön a tanítványoktól, ami aztán az eredményességet, érdemességet bizonyítja. Jobb, korszerűbb módszereket kell alkalmaznunk az oktatás során.

A motoros képességek megléte és állandó fejlesztése nélkül elképzelhetetlen e sportág alapjainak elsajátítása — ebben a labdajátékban az ügyesség dominál, ami a labdával való bánásmód magasiskoláját is jelenti. A röplabdázás okatatásánál ne csak az legyen a célunk, hogy egy másik a kézi- és kosárlabdától merőben különböző labdajátékot tanítsunk meg — ennek különleges labdakezelési módját, szabályait stb. — hanem az oktatás előkészítésében és menetében tuda-

tosan fejlesszük a tanulók sport és pszichikai képességeit. A szakirodalom tanulmányozása után nyugodtan mondhatom, hogy a képességek perifériáján levő ügyesség meghatározása sokkal bonyolultabb, mint fejlesztésének lehetőségei. Az ügyességnek valamennyi fizikai képességgel szoros kapcsolata van. Bonyolult technikájú sportágakban az ügyesség a teljesítmény fontos tényezője. Komplexsége szinte „feloldódik" a mozgásteljesítményekben. Jellemzői: a mozgáscselekvésekben jelentkező koordinációs bonyolultság, térbeli, időbeli, dinamikai jegyek összefüggése, a mozgás pontossága, gazdaságossága. (*Koltai—Nádori:* Sportképességek fejlesztése. 1976.)

Az ügyesség szerepének kihangsúlyozása azért olyan fontos, mert a röplabdázás mozgásanyagának nagy része igen intenzív, gyors, pontos részmozdulatokból tevődik össze. Például a labdával való találkozás csak „pattanásszerű", gyors, rövid ideig tartó érintkezés — a szabályok szerint. Az ilyen labdatovábbítás pontos igazodó mozgást, az érintőfelület hibátlan formálását és jó ütemben végrehajtott mozdulatokat kíván, azaz nagyfokú ügyességet igényel. (*Kiss—Porubszky—Tarnawa:* Röplabdázás. 1981. 16. o.)

Mennyi gyakorlás, fortély kell ahhoz, hogy az erős leütést gyors helyezkedéssel (általános mozgásügyesség), pontos labdatovábbítással (labdás ügyesség) a feladó társamhoz juttathassam? Vagy tovább építve a játékot: a pontos feladást — a levegőbe felugorva, az ellenfél reakcióját „kicselezve" — az ellentérfél üres helyére játsszam (kombattáns ügyesség).

Azt hiszem, sikerült a legnehezebb elsajátítható labdajáték-technikához a legösszetettebb motoros képességet párosítani. E képességfejlesztés tulajdonképpeni célja a mozgások minél eredményesebb elsajátítása, és a rendelkezésre álló mozgástudás sikeres felhasználása adott helyzetben, ami a sportjátékokban állandóan változik — ez egy olyan jellemző, aminek kiaknázását nem szabad elmulasztani.

Az érvényben levő tanterv lehetőséget ad tanulóink képességeinek sokoldalú fejlesztésére. Az 5—6. osztályban 20 óra, a 7—8. osztályban 18 óra a tantervi előírás. Vajon élünk-e az adott lehetőséggel? Előkészítjük-e tanítványainkat arra, hogy a megfelelő ügyesség, gyorsaság, állóképesség, erő stb. birtokában kezdjék és végezzék a sportági ismeretek elsajátítását, megtanulását?

A labdajátékok — elsősorban a röplabdázás — tanítását szükségszerűen megelőző ügyesség, ruganyosság, gyorsaság fejlesztéséhez gyűjtöttem össze gyakorlatokat, melyeket a helyi lehetőségek és egyéni ötletek felhasználásával még tovább lehet gyarapítani. Egy-egy mozgás elvégzése természetesen több képességet fejleszt, ezért változatosan állítsuk össze anyagunkat. Ezeket a gyakorlatokat a testnevelési játékokkal egészítsük ki, majd a röplabdázás alapvetően fontos technikai elemeinek megtanításával egyidőben játszuk a miniröplabdázást, a 2—2, 3—3 elleni, végül a 6—6 elleni játékot.

A gyakorlatokat a mozgás jellege szerint csoportosítjuk:

1. Torna jellegű gyakorlatok: valamennyi talajtorna elem: gurulóátfordulások, kézenátfordulások, fejenállás, kézenállás; természetes gyakorlatok (pl.: négykézlábon járás, pókjárás, sántaróka járás, nyúlugrás, fókajárás stb.); egyensúlygyakorlatok (szökkenések, felugrások, láblendítések).

A gyakorlatok, melyeket támasz- és függéshelyzetben végeztünk, fejlesztik az alapérintések végrehajtásánál működő izomcsoportokat (pl.: ujjak, csukló, alkar, felkar, vállöv izmait). A feladatokat végeztethetjük szerrel, pl.: medicinlabdával, kézisúlyzóval. Használjuk fel az egyéb tornaszereket is, pl.: zsámolyt, szekrényt (felguggolás, fele-le-átugrások, mélybeugrások; sorozatugrások, melyek nagymértékben fejlesztik a ruganyosságot), gerendát, tornapadot — az egyensúlygyakorlatok végzéséhez — gyűrűt, korlátot, mászókötelet. Tanítványaink „tornázás" közben elsajátítják a gurulások, esések, vetődések helyes végrehajtását, kapcsolatba kerülnek a talajjal. Nő a bátorságuk, fejlődik figyelmük, koncentrálóképességük stb. Törekedjünk minél nehezebb, esetleg akrobatikus elemeket is megtanítani, főként az ügyesebb tanulóknak, például szaltó, kézenállásból ereszkedés hasonfekvésbe stb. Használjuk ki a tornamozgások végzésénél a röplabdázásra is jellemző egyéb tulajdonságokat: a feladat fegyelmezett, pontos végrehajtását, nyújtólazító gyakorlat közbeiktatását, egyensúly- és térérzék tudatos fejlesztését. Fegyelmezett

végrehajtás jellemezze a gimnasztikagyakorlatokat, függetlenül attól, hogy labdajáték (jellegű) órát tartunk.

2. Az *atlétikus* gyakorlatok közül elsősorban a labdahajlítások, távol- és magasugrás változó körülmények között és változó technikával alkalmazhatók sikerrel. (A változó körülményeket a helyből, illetve nekifutásból végzett ugrások adják.)

3. A *specális labdaérzéket* fejlesztő gyakorlatokat végeztethetünk egyénileg, párosával és csoportosan, vagy csoportonként egy labdával, több labdával, különböző súlyú és nagyságú labdákkal. Engedjük a gyerekeket a labdával „bűvészkedni": rúgni, dobni, gurítani, fejelni, pörgetni, egészen a zsonglőrködésig. Rendezzünk fejelő és lábtenisz versenyeket fiúknak, lányoknak egyaránt (akár vegyes párosokkal is). Egy-egy feladat végzése közben alkalmazzunk kényszerítő helyzeteket, például labda feldobása és elkapása közben a tanuló feküdjön hasra és állásba kapja el ismét a labdát, vagy tapsoljon közbe ahányszor tud.

Jól felszerelt iskolában, ahol minden tanulónak jut egy-egy labda, ennek kihasználásával foglalkoztassuk az osztályt. Így a tanuló figyelmét teljesen „saját" labdája köti le.

Gyakorlatok az egyéni tapasztalatszerzés változatos körülmények közötti lehetőségére:

— a labda jobb kézben oldalsó középtartásban, labdagurítás a karon, mellkason át a bal kézbe, és vissza (a törzs közben enyhén hátra dől);
— ugyanez, de labdagurítás a karon és a tarkón, közben enyhe törzshajlítás előre;
— labdafeldobás 4—5 m magasra, a talajról felpattanó labda elfogása leguggolás közben a térd és boka között (minél közelebb kell elfogni a talajhoz a felpattanás után);
ugyanez a gyakorlat térdelésben. A felpattanó labdára nyitott tenyérrel, lazán széttárt ujakkal fogjon rá a tanuló. A mutató- és hüvelykujj nézzen egymás felé és csak az ujjpárnák birtokolják a labdát. Ha a labdát ebben a helyzetben felemeli arcmagasságba és hátrahúzza csuklóját, a helyes kosárérintés érintkezőfelületét alakítottuk ki tanulóinknál;
— térdelés, labdafogás mérsékleten hajlított könyökkel, arc magasságban: labdaleejtés a talajra és a felpattanó labdára hasonfekvésbe előrevetődés;
— ugyanez, de alaphelyzetből indulva és 2—3 m-re labdadobással előre vetődés a talajról felpattanó labdára;
— két, majd egy kézzel fej mögött tartott labda — előre karlendítéssel — talajhoz dobása. A mozgást az alkar és a csukló végezze. Kié pattan a legmagasabbra?
— ugyanez, de felugrás közben végezve a talajra dobást. (Lehet zsinór vagy háló felett is végeztetni a gyakorlatot, különböző nagyságú labdákkal, pl.: gumilabda, bőr- vagy műanyag labda, teniszlabda);
— labda feldobása a levegőbe felugrás közben, többször egymás után (tempódobás).

Gyakorlatok *labdavezetéssel:*

— terpeszállásban, nyolcas alakban a lábak körül labdavezetés, jobb- és bal kézzel;
— alaphelyzetben a labdavezetés, közben leülés, hanyattfekvés, hasonfekvés, felállás;
— labdavezetés hanyatt- és hasonfekvésben (érdekes, ha talajon levő labdával indítjuk a gyakorlatot);
— labdavezetés lebegőülésben a test körül jobb és bal kézzel;
— labdavezetés jobb, illetve bal kézzel fekvőtámaszban, a támasztókéz körül;
— fekvőtámasz, támasz a bal kézen: jobb kézzel labdaütögetés a talajhoz, közben lábbal lépegetés a támaszkéz körül;
— labdavezetés páros, bal és jobb lábon szökdelés közben helyben, előre és oldalt haladással;
— labdavezetés guggolásban, szökdelés közben váltott kézzel, különböző irányokba haladással;
— labdaemelgetés lábbal helyben és járás közben;
— labdaemelgetés térddel, combbal, lábfejjel;
— fejelés alaphelyzetben, járás közben egyénileg és falnál; (Kinek hányszor sikerül?)
— fejelés, labdapattintás kézzel vagy karral, combbal, ismét fejelés;
— ugyanez, de az érintések közben pattanjon le a labda a talajra;

— kétkezes alsó dobással labdafeldobás függőlegesen 4—5 m magasra, páros lábról felugrás után labda elfogása nyújtott karral a levegőben;
— ugyanez, de indulás nyújtott ülésből;
— a gurulóátfordulás előre, hátra kézben tartott labdával;
— labdafeldobás 8—10 m magasra, közben gurulóátfordulás előre, labda elfogása a levegőben, vagy egy talajra pattanás után.

A párokban végzett labdagyakorlatok nagyobb lehetőségeket rejtenek e körülmények változtatására, például:
— két labdával az egyik tanuló állásban, a másik ülésben — különböző kiindulóhelyzet — végzi a feladatot;
— két különböző súlyú vagy méretű labdával gyakorol;
— két labdával az egyik tanuló alaphelyzetben, a másik állandó mozgás — helyváltoztatás — közben gyakorol.

Valamennyi feladatot végezzék a tanulók szerepcserével, az ügyesebb és ügyetlenebb kézzel egyaránt. Rendezzünk minél több versenyt időre, vagy „ki tudja többször megcsinálni"? Ezeknél a gyakorlatoknál a versenyjelleg nem befolyásolja a helyes technikai végrehajtást.

A feladatok köre bővíthető, ha közelítve a játék jellegéhez a későbbi gyakoroltatásnál kihasználjuk a *játéktér adta lehetőségeket*, a pályavonalakat és a hálót is. Speciális ügyesség-, gyorsaságfejlesztés a különböző kiindulóhelyzetekből végzett tovahaladások az alapvonaltól — futások, szökdelések, természetes gyakorlatok stb. — a hármas-, a közép- és az alapvonalig. Továbbá labda nélküli és labdás feladatokat végeztethetünk a felsoroltakon kívül a háló alatt, felett vagy oldalvonaltól — oldalvonalig egyénileg, párosával és csoportosan (pl. hármasnyolcas kosárérintéssel — igazodás a labdához — alapvonaltól alapvonalig futással. A háló alatt a tanulóknak át kell bújni.)

4. Játékok. Azokat az előkészítő játékokat említem meg, melyek megtanítása és rendszeres végzése sikeresen hozzájárul a labdajáték-oktatáshoz. A megtanítást kihangsúlyozom, ugyanis ha csak 1—2-szer játszatjuk az órán, a gyerekek nem fogják megszeretni — az ilyen játékkal nem érünk el eredményt. A játékok jó hangulatot teremtenek, észrevétlenül terheljük a tanulók szervezetét és fejlesztjük fizikai és pszichikai képességeiket. *Semmi mással nem pótolható elemei a testnevelés órának!*

Tanulóink azért kószálnak gyakran céltalanul még a játszótereken, grundokon is, mert nem tudnak játszani, nem érzik át a felszabadult játék örömét. Kirándulásainkat is színesebbé tehetjük, ha 1—2 kedvelt játékra összefogjuk az osztályt. Az iskola körülményeihez alakított játékszabályok rögzítése után *házibajnokságot* rendezhetünk, például: tűzharc, zsámolylabda, kosárlabdás röplabda, pókfoci, lábtenisz, fejelőversenyek stb. szabadtéren és tornateremben egyaránt. Tartsunk ügyességi versenyeket, és ebből csúcsokat az iskolában! — az írásos munkát szívesen elvégzik tanulóink, és elhelyezik a sportfaliújságon.

A játékokat részletesen nem írom le, csupán ötletként említek néhányat:
— a fogójátékok valamennyi változata alkalmas a legfontosabb labda nélküli mozgások megtanítására: pl.: érintő-, páros, félperces, szalagszerző, házas, bebújós, keresztező, vonal, kétudvaros fogók stb.;
— labdadobáló fogó: a játékosok kijelölt területen szétszórtan helyezkednek el, mindenkinél legyen labda. A menekülők és a kergető is kétkezes alsó dobással feldobva a labdát, futhat (változtathat helyet). Akit a fogó megérint, az lesz az új fogó. Ha a fogó nem tudja az érintés után elkapni saját labdáját, nem ér a fogás. Változat: labdadobás helyett alkalmazhatjuk az alkar- vagy kosárérintést, és az alsó nyitást;
— fogyasztó és valamennyi változata (szétszórtan, körben, csapatban). A későbbiekben határozzuk meg a labdadobás módját, aztán a röplabda érintések közül például felső ütőérintéssel számítson csak a találat. 10×20 m-es játékterületen 15—20 fős osztály 2 labdával játsszon.

Szabadulás a labdától:
— fokozatosan építsük be a játékba a tanult érintési módokat, például alsó nyitással kell a labdát az ellenfél térfelére pad, zsinór vagy háló felett átjuttatni.

Legjobban közelít a röplabdázáshoz a csökkentett játékterem, kisebb létszámmal, ala-

csonyabb hálónál játszható — tantervi anyag — a *miniröplabdázás.*

Hogyan tudja elérni ez a játék az igazi célját? Ki találkozik a 9×9 m-es játéktéren a labdával?

— vagy az első sorban, a hálóközelben játszó játékos;
— vagy az ügyes játékos, még akkor is, ha ő az adott pillanatban a hátsó sorban áll.

Azért, hogy mindenki ügyes lehessen, a miniröplabdázás a játékot a hálóhoz viszi. Megállásra, várakozásra nincs lehetőség.

Hogyan tudjuk ezt megvalósítani? A pályát teremben vagy szabadtéren nem hosszában, hanem keresztben alakítjuk ki. Így például a 2—2 elleni játékban 10×20 m-es játékterületen egyszerre 20—24 tanuló is játszhat hálóközelben (legalább is igyekeznek a labdát a levegőben tartani). A pályaméretet, játéklétszámot a későbbiekben, ahogy fejlődik tanulóink játéktudása, változtathatjuk, míg végül a felső ütőérintés, láncolás megtanítása után eljutunk a szabályos röplabdázásig.

Örömmel jegyzetelem, gyűjtögetem a sportágról szerzett új ismereteimet, pl.: alkartenisz (két kézzel fogott asztalitenisz ütővel pettyes labda ütögetés pad felett, a lábtenisznél alkalmazott szabályokkal) vagy kerülések támadásban és védekezés ellenük váltással (ezeket a szakkifejezéseket más sportjátékoknál ismertem, most a röplabdázásban is tudatosan használom). A fejlődéssel szeretnék lépést tartani, a játékot még alaposabban megismerni, hogy az oktatást eredményesen végezhessem. A megismertetés és megszerettetés segítik egymást, ehhez kívántam indítékot adni.

IRODALOM

Koltai—Nádori: Sportképességek fejlesztése. 1976.
Kiss—Porubszky—Tarnawa: Röplabdázás. 1981.
Garas Gizella: Miniröplabdázás. Szakdolgozat 1981. Pécsi Tanárképző Főiskola.

Nemzetközi úttörő négytusa verseny Mongóliában

KISS ERZSÉBET

Az Országos Úttörőolimpia versenyei után a kiemelkedően szereplő atléták nemzetközi versenyen is összemérhetik tudásukat, hasonló korú társaikkal. Alkalmuk nyílik bebizonyítani, hogy az úttörő sportolók legnagyobb seregszemléjén elért eredmény nem volt véletlen, illetve nagyobb versenyrutinnal a hátuk mögött még javítási lehetőségük is nyílik.

A „Barátság" elnevezésű atlétikai négytusa verseny 1956-ban indult a lengyel Swiat Mlodych folyóirat kezdeményezésére. 1958 óta évente rendezik, más úttörő és haladó folyóiratok együttműködésével terjedt el. Magyarországon az Országos Úttörő Elnökség és a Pajtás újság karolta fel e rangos versenysorozat támogatását.

A nemzetközi döntő versenyein, országonként 6—6 fős fiú és leánycsapatok vesznek részt, amelyből az öt legjobb versenyző eredménye számít. Indulhat még 1—1 fő egyéni versenyző is. Az ő pontszámuk nem számít be a csapatértékelésbe, fordítva viszont lehetséges; — csapattagként egyéni összetett versenyben is értékelhető kiemelkedő eredmény. A részt vevő gyerekek a nemzetközi döntő évében dec. 31-ig nem tölthetik be a 15. életévüket. Ebben az évben tehát az 1968—69-ben született úttörők vehettek részt, a XXVI. alkalommal megrendezésre kerülő, 11 ország úttörő sportolóinak négytusa versenyén, Mongóliában.

A versenyszámok két egymást követő napi sorrendje:

1. versenynap: 60 m-es futás; kislabdahajítás;

2. versenynap: magasugrás; 800 m (fiúknak); 500 m (leányoknak).

A kontinentális éghajlat jellemzőiből adódóan az első napon 25, a második napon 30 fok fölötti hőmérsékleten versenyeztek a pajtások. Ez a körülmény különösen az 500, illetve a 800 m-es futás eredményeit befolyásolta kedvezőtlenül, amihez még az is hozzájárult, hogy bitumenes talajú pályán folyt a verseny és a déli órákban.

A kislabdahajítás eredményeiben általános javulás mutatkozott a hazai eredményekhez képest, amelynek okát a szakemberek a jó minőségű (szovjetek által forgalmazott) labdákban látták.

A magyar csapat eredményességben előrelépett az elmúlt évekhez képest. Helyezésein, eredményein az 1983-as évben javíthat igazán, amikor a hazai pálya előnyeit is élvezni fogja, ugyanis a XXVII. Barátság Atlétikai Verseny házigazdája a jövő nyáron Magyarország lesz, előreláthatólag Veszprém megye.

Az atlétikát kedvelő testnevelő tanárok, ha idejük engedi, ütemezzék be a verseny megtekintését, várhatóan nagyszerű sportélményben lesz részük. A felkészüléshez pedig tájékoztatásul közreadjuk az 1982. évi verseny részletes eredményeit.

A felmérések (életkor, testsúly, testmagasság, egyéni csúcs) elkészítéséhez Balogh László dömsödi testnevelő tanár nyújtott segítséget, aki Lipták Gyula dunaújvárosi kollégájával a magyar csapat edzőjeként vett részt a versenyen.

Jó munkával előre a részvétel jogának megszerzéséért!

Nemzetközi fiú úttörő négytusa eredmények
(1968—69-es születésűek)

Születési év	60 m	Magasugrás	Kislabdahajítás	800 m	Egyéni pontszám	Egyéni csúcs	Testmagasság	Testsúly
	Kuba							
	7,0	169	97,94	2.15,1	454		178	65
	7,1	175	95,76	2.18,8	445		170	70
	7,3	166	84,80	2.04,9	445		174	63,5
	7,2	166	86,62	2.18,3	413		178	69
	7,4	178	76,08	2.20,9	398		178	72
	7,5	169	89,66	2.27,9	386		179	76
	Átlag:							
	7,25	170	88,47	2.17,6	423		176	*69,2*
	*Magyarország**							
68	7,5	163	100,82	2.19,5	417	391	180	70
68	7,5	150	79,04	2.18,0	366	382	172	58
68	7,8	169	75,54	2.21,9	365	407	181	66
68	7,5	169	69,90	2.29,5	350	378	183	66
68	7,4	145	71,24	2.26,7	331	380	168	58
68	7,6	155	69,08	2.34,3	316	374	178	63
	Átlag:							
	7,5	158	77,60	2.24,9	357	385	177	63
Hozott átlag	7,38	162	81,25			—28		
Eltérés	−0,12	−4	−3,65					

* A magyar csapat egyéni csúcsai ötpróbára vonatkoznak, és a pontszámítás is eltérő a Barátság versenyen alkalmazott adatoktól.

Születési év	60 m	Magas-ugrás	Kislabda-hajítás	500 m	Egyéni pontszám	Egyéni csúcs	Test-magasság	Test-súly
	Lengyelország							
68	7,5	169	76,34	2.21,0	379	375	168	57
68	7,6	172	82,76	2.29,0	371	382	181	76
68	7,7	172	73,66	2.26,8	359	371	185	72
68	7,5	160	81,06	2.31,0	353	379	189	84
68	8,0	150	78,69	2.22,5	335	357	177	60
68	8,0	150	64,14	2.32,2	290	317	168	52
	Átlag: 7,7	162	76,10	2.27,0	347	363	*178*	66
	Szovjetunió							
68	7,3	192	79,66	2.21,1	428	432	184	64
68	7,6	160	72,82	2.19,4	363	376	182	66
68	7,2	155	63,76	2.18,6	360	369	175	61
68	8,0	150	62,82	2.18,1	321	348	162	48
68	8,1	145	71,64	2.21,6	317	334	167	56
68	7,8	150	55,32	2.42,0	269	307	164	50
	Átlag: 7,66	158	67,65	2.23,4	343	361	172	57
	Mongólia							
68	7,4	166	82,26	2.14,1	409	401	180	72
68	7,5	181	69,74	2.15,1	404	391	180	64
68	7,7	145	93,92	2.13,2	390	378	162	58
68	7,5	166	84,08	2,26,9	375	367	170	63
68	7,6	175	69,04	2.23,7	370	367	187	70
68	7,0	150	63,02	2.17,3	365	351	175	76
	Átlag: 7,4	163	77,01	2.18,3	385	375	175	67
	Csehszlovákia							
68	7,7	163	81,56	2.25,5	362	363	184	61
68	7,8	155	72,48	2.17,8	351	367	181	65
68	8,2	155	80,20	2.19,9	343	351	175	62
69	7,5	163	71,10	2.32,5	338	352	178	59
69	7,9	155	64,08	2.31,0	302	308	158	52
69	8,1	145	54,84	2.33,2	264	281	164	51
	Átlag: 7,8	156	70,71	2.26,6	326	337	173	58
Hozott átlag	7,9	157	59,02	2.26,3				
Eltérés	+0,1	−1	+11,69	−0.00,3		−11		

Születési év	60 m	Magas-ugrás	Kislabda-hajítás	800 m	Egyéni pontszám	Egyéni csúcs	Test-magasság	Test-súly
	Vietnam							
	7,5	150	85,94	2.32,9	343	340	164	51
	7,8	145	85,22	2.34,5	321	337	155	47
	8,0	145	63,64	2.16,7	320	315	165	47
	7,7	145	64,08	2.23,3	315	311	150	40
	7,6	145	70,18	2.29,8	313	310	162	56
	7,6	140	58,88	2.33,3	283	344	156	46
	Átlag:							
	7,7	165	71,32	2.28,3	315	326	*158*	*47*
	Bulgária							
68	7,4	178	75,34	2.10,0	426	431	178	65
68	7,8	178	83,24	2.37,9	355	386	177	68
68	8,1	155	90,02	2.34,0	331	366	176	62
68	8,3	145	75,98	2.33,5	290	348	171	62
69	8,6	150	68,76	2.35,0	271	296	173	61
69	8,2	155	63,96	2.48,2	261	295	175	59
	Átlag:							
	8,0	160	76,21	2.33,1	322	353	175	62
Hozott átlag	8,1	159	71,78	2.26,1		−31		
Eltérés	+0,1	+1	+4,43	—0.07,0				
	Románia							
68	7,7	184	79,64	2.18,2	398	405	191	64
68	7,4	166	62,78	2.08,6	394	386	170	61
68	7,4	155	81,44	2.17,3	384	407	176	60
68	7,5	160	57,64	2.17,5	348	374	172	56
68	7,4	166	62,30	2.15,6	373	381	176	66
68	7,7	155	69,40	2.19,9	345	355	174	63
	Átlag:							
	7,5	164	68,86	2.16,1	323	384	176	61
	Német Demokratikus Köztársaság							
68	7,8	163	62,10	2.13,9	357	397	172	54
68	7,6	160	65,50	2.29,1	328	369	176	61
68	7,8	145	60,58	2.16,5	324	381	180	58
68	7,9	155	66,64	2.23,4	324	338	180	62
68	8,2	145	64,62	2.38,9	264	297	157	47
68	7,9	140	56,50	2.45,4	245	351	173	55
	Átlag:							
	7,87	151	62,65	2.31,5	307	355	173	56

Nemzetközi leány négytusa eredmények

(1968—69-es születésűek)

Születési év	60 m	Magas-ugrás	Kislabda-hajítás	500 m	Egyéni pontszám	Egyéni csúcs	Test-magasság	Test-súly
	Szovjetunió							
68	8,2	162	71,30	1.17,9	477	481	172	58
68	8,1	145	80,40	1.19,6	472	480	161	52
68	7,6	172	45,22	1.16,7	465	491	170	49
68	8,0	145	65,86	1.22,0	432	440	163	52
68	8,3	145	57,14	1.24,9	391	402	159	48
68	8,0	150	42,38	1.23,5	383	418	158	46
	Átlag							
	8,3	153,1	60,21	1.20,7	436	452	163	50
	Bulgária							
68	8,2	156	56,46	1.21,1	422	426	167	51
68	8,5	159	57,36	1.27,3	396	395	166	48
69	8,8	135	52,54	1.24,9	347	375	158	43
68	8,3	156	62,00	—	314	328	160	48
69	9,0	135	48,30	1.36,4	295	274	164	54
68	8,6	135	—	—	159	323	162	47
	Átlag:							
	8,56	146	55,33	1.27,4	322	353	162	48
	Lengyelország							
68	8,3	159	61,76	1.27,7	413	423	165	58
68	8,3	150	46,78	1.21,3	387	385	172	51
68	8,0	153	45,62	1.26,8	385	396	163	48
68	7,8	145	51,34	1.32,3	376	398	166	50
69	8,1	140	46,28	1.27,5	358	367	168	50
69	8,5	135	54,36	1.29,2	348	336	160	54
	Átlag:							
	8,16	147	51,02	1.27,4	377	384	165	51
	Vietnam							
	8,5	125	31,32	1.35,0	269	336	150	40
	8,9	110	35,32	1.34,1	248	270	154	44
	8,6	120	20,52	1.38,7	247	291	152	48
	9,0	120	30,26	1.46,0	216	297	153	42
	9,4	120	33,54	1.46,0	210	281	153	41
	9,6	105	29,90	1.47,1	177	265	150	40
	Átlag:							
	9,0	116	30,13	1.41,1	227	287	152	42
	Románia							
68	8,0	165	52,96	1.18,9	445	451	167	47
68	8,0	159	58,18	1.26,0	422	430	171	52
68	7,7	140	50,56	1.18,6	415	423	160	51
68	7,9	150	57,58	1.25,6	413	427	170	57
69	8,7	159	48,02	1.23,2	382	385	160	35
69	8,4	150	49,22	1.24,2	378	381	167	51
	Átlag:							
	8,1	153,8	52,75	1.22,7	409	416	165,8	48

Születési év	60 m	Magas-ugrás	Kislabda-hajítás	500 m	Egyéni pontszám	Egyéni csúcs	Test-magasság	Test-súly
	Magyarország							
68	8,0	145	59,54	1.22,1	418	395	162	47
68	8,3	130	72,58	1.23,5	410	417	166	57
68	8,4	140	71,74	1.28,5	401	404	163	48
68	8,0	140	54,10	1.21,8	399	388	162	47
68	8,2	120	66,68	1.27,7	374	415	173	56
68	8,9	153	72,70	1.42,6	367	375	168	53
	Átlag:							
	8,3	138	66,22	1.27,7	394	399	165,6	51
	Mongólia							
68	8,7	130	72,74	1.27,0	384	376	162	50
68	8,2	140	52,72	1.28,7	365	395	152	46
68	8,4	135	52,16	1.26,4	356	345	150	38
68	8,4	140	49,84	1.28,0	352	311	158	48
68	8,8	135	49,92	1.36,0	308	295	160	47
68	8,4	120	40,74	1.28,9	304	298	154	52
	Átlag:							
	8,31	133	53,02	1.29,1	344	330	156	46
	Kuba							
	8,0	153	60,10	1.18,4	444		168	53
	7,7	140	62,60	1.35,4	389		158	50
	8,2	153	60,72	1.35,8	382		163	60
	8,2	150	45,04	1.28,7	363		168	50,5
	8,4	145	53,18	1.37,5	341		169	62
	8,4	135	48,32	1.30,4	334		160	50
	Átlag:							
	8,15	146	54,99	1.31,0	375		164	54
	Német Demokratikus Köztársaság							
68	8,4	162	65,94	1.30,6	415	397	171	49
68	8,1	159	46,44	1.21,2	408	421	179	61
68	8,3	140	58,52	1.30,4	368	388	167	53
68	7,9	130	39,00	1.32,9	323	375	161	44
68	9,0	130	51,70	1.29,5	317	328	169	49
68	8,3	125	37,52	1.26,6	315	338	164	45
	Átlag							
	8,33	141	49,85	1.28,5	357	374	*168*	50
	Csehszlovákia							
68	8,8	140	58,92	1.22,2	377	388	167	48
68	8,1	140	50,82	1.25,8	374	379	169	53
68	8,3	135	46,48	1.28,8	362	359	165	54
69	8,5	150	53,10	1.31,0	362	367	165	54
69	8,7	150	51,26	1.31,6	349	332	164	48
68	8,5	140	42,18	1.28,0	332	340	168	54
	Átlag:							
	8,48	142	50,46	1.27,9	359	360	166	51,8

A verseny LEG...-jei

Felmérés	*FIÚK* egyéni legjobb	A 6 fős csapat átlaga	*LÁNYOK* egyéni legjobb	A 6 fős csapat átlaga
60 m-en	7,0 Kuba 7,0 Mongólia	7,25 Kuba	7,6 SZU	8,03 SZU
Magasugrás	192 SZU	170 Kuba	172 SZU	153,8 SZU
Kislabdah.	100,82 Magyaro.	88,47 Kuba	80,40 SZU	66,22 Magyarorsz.
800/500 m	2.40,9 Kuba	2.16,16 Románia	1.16,7 SZU	1.20,7 SZU
egyéni összetett	454 p. Kuba	423 p. Kuba	477 p. SZU	436 p. SZU
csapat összetett	—	2.155 p. Kuba	—	2.155 p. SZU
Testmagasság				
legnagyobb	191 cm Románia	178 cm Lengyelo.	179 cm NDK	168 cm NDK
legkisebb	150 cm VDK	158 cm VDK	150 cm VDK Mongólia	152 cm VDK
Testsúly				
legnagyobb	84 kg Lengyelo.	62,9 kg Kuba	62 kg Kuba	54 kg Kuba
legkisebb	40 kg VDK	47 kg VDK	35 kg Románia	42 kg VDK
Egyéni csúcshoz képest a legtöbbet javított		+10 pont Mong.		+14 pont Mong.
legtöbbet rontott		−61. Románia		−60. VDK

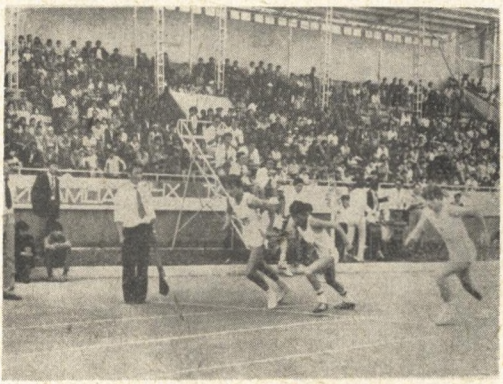

Kiss Erzsébet felvételei

HOZZÁSZÓLÁS, ÉSZREVÉTELEK

A kondicionáló tornáról

SOMORJAI LÁSZLÓ

Vállalatok, intézmények, gyárak szakszervezeteinek állami feladata a tömegsport fellendítése, felkarolása, segítése. Azonban segítséggel sem ért el olyan eredményt a tömegsport, mint az várható lett volna.

Hivatalos statisztikai adataink szomorú valóságot tükröznek. Hazánkban kevesen, és egyre kevesebben sportolnak rendszeresen. Jelenleg összlakosságunk 2—4%-a sportol hetente egy-több alkalommal. Rontja a képet, hogy még ebből a szerény százalékból is kétharmad rész serdülő, ifjúsági korú. Megállapíthatjuk: felnőtt lakosságunk esetében nem beszélhetünk rendszeres testedzésről. Nem vigasztalhat bennünket az sem, hogy a környezetünkben levő országok sem rendelkeznek jobb statisztikai mutatókkal.

Az elmúlt időszakban nagyon sok rendelkezés, felhívás, mozgalom, megmozdulás, tudatosítás, tájékoztató rádió-, TV-műsor született, és széles körű propaganda sietett az ügy támogatására, amiből egyértelmű a kérdés társadalmi jelentősége. A tömegsport igazi módszerei, formái, a rendszeresség lehetőségei mégsem teremtődtek meg.

Jelenleg ott tartunk, hogy több kampányszerűen jelentkező tömegsport-rendezvényünk van. (OSN, Ifjúsági Napok, Munkahelyi Spartakiád stb.) Ezek elsősorban népszerűsítő hatásúak. Szükség van rájuk, de nem pótolhatják a rendszeres testmozgást.

Feladatunk, hogy minél szélesebb rétegeket nyerjünk meg a rendszeres testmozgásnak, a tömegsportnak.

Egyik út az elmúlt években elsősorban a fővárosban gombamódra elszaporodó kondicionáló szakosztályok, felnőtt férfi, női, gyermek tornacsoportok, családi tornák megszervezése.

A visszajelzések azt tükrözik, hogy a foglalkozások eleget tesznek a kívánt követelményeknek, igényeknek. Főbb tulajdonságuk:

1. rendszeres foglalkozások, magas fizikai terheléssel;
2. a mozgásanyag a csoportok igényének megfelelően alakítható;
3. a terem méretétől függetlenül nagy létszámmal indítható;
4. minden korosztály számára mozgáslehetőséget nyújt, elsősorban azoknak, akik nem kívánnak a versenysportban részt venni, vagy nincs más mozgáslehetőségük;
5. a foglalkozások időpontja rugalmasan alkalmazkodik a résztvevők munkaidejéhez, a délutáni-esti órákban kerülnek megrendezésre;
6. nem szerigényesek;
7. kiváló szabadidő-programot adnak;
8. a foglalkozásokat szakemberek, testnevelő tanárok tartják, és még sorolhatnánk tovább.

Hogyan alakulnak, hogyan működnek ezek a csoportok? Kik szervezik, finanszírozzák? Hogyan fizetik a testnevelő tanárokat? Megannyi érdekes, megválaszolandó kérdés.

Szervezetileg a csoportok az egyesületekhez tartoznak. A csoportok szervezését, vezetését hivatásos szervező végzi, akinek díjazása a résztvevők számának alakulása alapján teljesítménybér.

A szervező keresi azokat a lehetőségeket, amelyekkel a csoportok megfelelő létszámát biztosítja.

A résztvevők száma azért érdekes, mert a tanfolyamok önköltségesek. Az egyesületek tömegsportot támogató szerepe főleg abban nyilvánul meg, hogy nem kívánnak nyereséget, de elvárják, hogy a költségeket (a terembérleti díj, a fűtés, a világítás, a portaügyelet, a takarítás, és a tanfolyamvezető testnevelő tanárok fizetése) a résztvevők befizetései fedezzék. A megállapodás szerint (és itt most kitérek a kollégák díjazására) a vezető tanárt az összeg 50—60%-a illeti, vagy fix összeg fejében vállalati szakosztálynak dolgozik, a fennmaradó pénzből kell a többi kiadást kigazdálkodni, ami csak megfelelő létszám esetében lehetséges.

Mit tükröz a gyakorlat? Mik a szakmai tapasztalatok a foglalkozásokon? Milyen korosztályok és milyen összeállításban vesznek részt az órákon? Hogyan alakul a létszám? Mennyi a lemorzsolódás? Hogyan történjék az újabb szervezés? És még sok kérdés fel-

merülhet az előtt a testnevelő előtt, aki foglalkozik kondícionáló torna vezetésével.

A tornaterem mérete, felszereltsége, fűthetősége, mosakodási lehetőség, öltözők száma befolyásolják a csoportok szervezését, létszámát. Ez logikus, hiszen ha egy öltöző áll rendelkezésünkre, vegyes csoportot nem szervezhetünk, és a kis terem sem alkalmas sok jelentkező befogadására.

A csoportok alakításának szempontjai

I. Homogén csoportok

a) Nők

Korosztálytól független a csoportalakítás. A lényeg minden foglalkozásra érvényes: a terhelést a legjobbakhoz kell igazítani. Mozgásanyagában a tapasztalat szerint a legkedveltebb a gimnasztika, szabadgyakorlati alapformában és szerekkel. A játékos foglalkozások alkalomszerűen történjenek, és nem fontos, hogy túl sokáig tartsanak. A kötetlen munka nők esetében nem szerencsés, mert a többségüknek nincs elképzelése arról, hogyan foglalkozhatnak önállóan. A szervezettség, vezetettség legyen az irányadó a női csoportok munkájának időtartama alatt. Jók a lazító, zenére végzett gimnasztikai gyakorlatok, táncos elemek. Az erőfeszítésnél ajánlatos azt indokolni, hogy mit miért végeztetünk. A céltudatosság növeli az intenzitást.

Az erőfeszítésnél kedvelt szerek a medicinlabda, bordásfal, pad, és az ugrókötél alkalmazása sem rossz.

b) Férfiak

A nagy létszám nem előnyös. Legtöbbször tisztában vannak azzal, mi az a mozgásanyag, amit gyakorolni akarnak (játék, gimnasztika, erőfejlesztés stb.). Nem igénylik a hosszú ideig tartó szervezett foglalkozást, elsősorban csak a bemelegítésre való időt szánják rá szívesen. Jelentős az igény a teremben űzhető játékok iránt. A teremfutball a legnépszerűbb, de sokan szívesen kosárlabdáznak, asztaliteniszeznek, tollaslabdáznak, és esetenként még a röplabda iránt is van érdeklődés. A labdához nem túl ügyes férfiak a súlyzós erőfeszítést részesítik előnyben, és rövid idő alatt igen szép eredményt érhetnek el.

c) Gyermekek

Elsősorban azok az iskolák szervezhetik, ahol két vagy több testmozgásra alkalmas terem van. A szülők az egyik tornateremben sportolnak, a gyermekek pedig az életkori sajátosságuknak megfelelő játékos mozgásanyagot gyakorolnak a másikban.

A tiszta csoportok a kondícionális torna legjobb magoldásai. Előnyei: a jó szervezhetőség, a csoport minden tagjára egységesen alkalmazható mozgásanyag.

II. Vegyes csoportok

a) Férfi—női

Szervezésük elsősorban az idősebb korosztálynál célszerű. A mozgásanyag itt kímélő, döntően a szervezet általános megmozgatását célozza, és akkor a foglalkozások hangulata kitűnő. Fiatalabbak esetében is használatos, de itt akkor sikeres a munka, ha az elvárások, elképzelések hasonlóak, és a résztvevők elégedettek a munkával, az esetleg mutatkozó szervezési nehézségek mellett is.

b) Gyermek—felnőtt

A gyermekek életkorától függ az összeállítás. Iskolás korú gyermek beleolvadása nem okoz zökkenőt. Óvodáskorúaknál nehezebb, mert azt hosszú távon a csoportok fegyelmezett munkájának rovására megy.

Lemorzsolódás — létszám

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a megfelelően előkészített, szervezett csoportok nagy létszámmal indulnak az iskolakezdés elején, szeptemberben. A létszám fokozatosan csökken, és a téli szünet előtt karácsonykor vannak legkevesebben, majd folyamatosan felerősödve május végén, június elején gyengül meg véglegesen. Egyéves, tervszerű munka után azonban kialakul olyan törzsgárda, melyek köré mindig új egyének szervezhetők.

Mint már említettem: a kondícionáló torna szakosztályok elsősorban tartalmi jegyeiket illetően erősek, rendszeresség és megfelelő szintű terhelés jellemzi őket. Ez a legtöbb, amit a tömegsport adhat. Az állandóan ismétlődő és megfelelő hatásfokú munka biztosítja a megfelelő kondícionális szintet, erőt, állóképességet, melyekre minden embernek szüksége van.

SPORT ÉS NYELV

A helyszíni közvetítés nyelve — Az újságírás —

Bár a sportújságírás nem tartozik a szorosan vett helyszíni közvetítések közé, mégis foglalkoznunk kell vele. Egyrészt azért, mert a helyszíni beszámolók — készüljenek ezek valóban a helyszínen, vagy akár a televíziós közvetítések nyomán — tulajdonképpen írott helyszíni beszámolók. Másrészt azért, mert a rádiós közvetítések megindulásakor nagy hatást gyakorolt ezekre az újságírás, bizonyos mértékben ma is hat — nyelvi fordulatok, közhelyek, szóhasználat stb. átvétele. Ez a hatás ma már kölcsönös az újságírói, a rádiós és a televíziós stílus között. A sportcikkek közül — írásunk témájánál fogva — a nem csak az eredményeket közlő helyszíni tudósításokkal foglalkozunk. A riportok, esszék, tanulmányok nem tartoznak jelen sorozatunk témájába.

Mi jellemző alapvetően az írott tudósításokra?

Szerkezetileg több részre tagozódnak. Szinte mindig szükséges a helyszín bemutatása (ez adott esetben a sportlétesítményen túli helyszínt: városnegyedet, várost, országot is jelenthet), kivéve, ha a helyszín közismert (például a Népstadion, ahol elég a létesítményt megnevezni), vagy ha egy helyen zajló eseménynél ezt már bemutattuk. Ugyanígy rövidebben-hosszabban szót, azaz betűt kell ejteni a sportesemény előzményeiről (például mi vagy ki hívta életre a versenyt, kik rendezik, kik vehetnek vagy vesznek részt rajta stb.), természetesen ezt is csak akkor, ha ez nem közismert. Be kell mutatni a résztvevőket, vagy legalább a legnevesebbeket. Ezután következik a küzdelem krónikája, miután akár az időjárásról is szó volt, mint körülményről; maguk az események, lehetőleg beleszőve a riporter állásfoglalását, véleményét.

Nem értünk egyet azzal az újságíróval (rádió- vagy tévériporterrel), aki például csak nemzetközi küzdelemekben meri, akarja bírálni a bírókat. A riport, a közvetítés szubjektív is, az olvasó, a hallgató, a néző igényli a közvetítő véleményét. Végül jöhet az értékelés, a szereplők, az érdekeltek egy részének megszólaltatása, az összefoglalás, az eredmények összesítése, az esemény értékelése, utalás az esetleges folytatásra. Természetesen, ha a verseny több, egymástól elkülönülő részből áll, például az atlétika, a szerenkénti torna, akkor a befejezés egyes részei előre is hozhatók.

Nyelvezetében az írott közvetítés kerek, teljes mondatokat használ, minden részében logikusan felépített gondolatsor alapján. Az újságírónak mindig van valamennyi ideje mondanivalóját átgondolni, átfésülni, még ha ez a lapzárta miatt csak néhány perc is. Gyakran él e közlési forma neologizmusokkal (új kifejezések, új szavak), szóképekkel, hasonlatokkal, és sajnos az újságírásra meglehetősen jellemző közhelyekkel, agyonkoptatott nyelvi fordulatokkal is. Ugyanakkor fontos a lehetőleg minél több név, pontos adat, eredmény — ez is a műfajból adódik, s az olvasó kedveli is ezeket. A sportújságírás célja ugyanis az olvasó esetleges érzelmi befolyásolásán túl a precíz tájékoztatás. Gyakori a vastag vagy dőlt betűs kiemelés, az alcímek használata éppúgy, mint a főcím rövid, tömör, figyelemfelkeltő megfogalmazása, mely után nemegyszer szintén a lényeget kifejező magyarázó mondat áll.

Ezek az írott sporttudósítások legfőbb jellemzői. Ám a cél érdekében — mint Arany János mondotta — „nem árt a szabályostól eltérni néha". Csak ez az olvasó minél erősebb befolyásolása miatti eltérés is feleljen meg nyelvünk szabályainak.

Andor György

Nyugdíjas testnevelő tanárok Somogyban

A Kaposvári Dózsa atlétaedzőjeként Fertői (Ferity) Pál és Pamuki József személyében országos középiskolai, majd felnőtt országos bajnokságot szerzett tanítványaival.

A Megyei Diáksport Tanács — nyugdíjasként — továbbra is számít lelkiismeretes szakágvezetői munkájára.

Kovács Ernő

Taszáron született 1922-ben (Somogy m.). A TF-en befejezvén tanulmányait, 1950-ben kezdte pedagógusi pályafutását Marcaliban, az általános iskolában.

1951-ben került a kaposvári Közgazdasági Gimnáziumba, ahol napjainkig — nyugdíjba meneteléig — tanított.

Testnevelő tanári munkája mellett széles körű pedagógiai és társadalmi munkát végzett. Volt igazgatóhelyettes, szakfelügyelő, kollégiumi nevelőtanár, szakszervezeti bizalmi és a Pedagógus Szakszervezet Megyei Bizottságának tagja, a Megyei Atlétikai Szövetség és a Kaposvári Dózsa SE elnökségének tagja.

Kitüntetései:

1959: A Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója
1972: Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója
1977: A Magyar Népköztársasági Sportérdemérem ezüst fokozata
1982: Kiváló Pedagógus

Dr. Karay Istvánné (sz. Ferenczy Ilona)

1922-ben született, pedagógus családban. Gimnáziumi érettségi után tanítóképzőt végzett Dombóváron, majd 1946-ban fejezte be tanulmányait a TF-en.

Pesten az Erzsébet Leányiskolában kezdte pedagógusi pályáját. 1951-ben került Kaposvárra, ahol nyolc évig gyógytornászként dolgozott a Megyei Kórházban. Közben elvégezte a hároméves gyógytornászképzőt.

1959-től — nyugdíjba vonulásáig — a kaposvári Munkácsy Mihály Gimnáziumban tanított. Itt először DSK torna-, majd kosárlabda szakosztállyal foglalkozott. Kosárlabdában több ízben jutott el csapatával az országos területi bajnokságra. Egy ízben kosaras lányai az országos döntőn ezüst érmet szereztek.

Számos tanítványa végzett a Tanárképző Főiskolán és a TF-en.

Egyéniségét és munkáját mindig a tanítványai iránti szeretet, tisztelet, az egészséges derű és aktivitás jellemezte.

Stettner Miklós

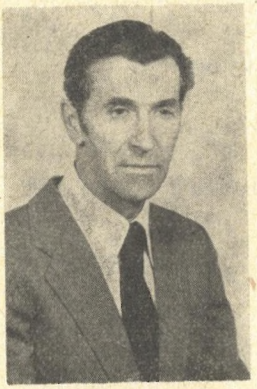

1911-ben született Kőszegen. 1942-ben végezte el a TF-et. Két évig dolgozott a Kőszegi Állami Tanítóképzőben, amikor beleszólt életébe a háború: katonaság, majd hadifogság következett.

1947-ben már a Soproni Gimnáziumban tanít, majd 1951-ben Győrben, 1953-ban pedig Celldömölkön dolgozik a lelkes testnevelő.

1954-ben került Kaposvárra. Előbb a Táncsics Mihály Gimnáziumban, majd nyugdíjba vonulásáig az 503. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetben dolgozott.

Tanári tevékenysége mellett Kaposvár és a megye atlétikai életének hangyaszorgalmú munkása. (A Kaposvári Dózsa, majd a Kaposvári Sportiskola atlétaedzője.) Az 503. sz. Szakmunkásképző DSK atlétáival több dobogós helyezést és bajnokságot szerzett az országos középfokú iskolai bajnokságon.

Az alábbi kitüntetések tulajdonosa:

1964: A Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója

1971: A Magyar Népköztársasági Sport Érdemérem ezüst fokozata

1975: Kiváló tanár

1981: Pedagógus Szolgálati Emlékérem

1981-ben ugyan nyugdíjba ment, de óraadóként még ma is dolgozik iskolájában, illetve serdülő atléták edzőjeként a Sportiskolában. A Megyei Atlétikai Szövetségnek példamutatóan aktív tagja.

ÖTLETEK, ÚJDONSÁGOK

Szerek tárolása

Nagyon sokan küszködünk a szerek elhelyezésének gondjával. Néhány egyszerű ötlettel szeretnék hozzájárulni a gondok enyhítéséhez.

1. Gerenda. A szertár vagy tornaterem falára 2 m-es magasságban 3 db 12 mm-es gömb- vagy betonvasat derékszögben hajlítva falba süllyesztünk, majd a gerendát ráhelyezzük. (1. ábra.)

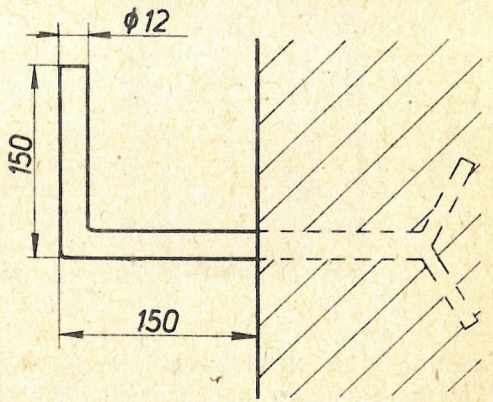

1. ábra

2. Súlyzók, tornabotok, buzogányok. A szerállványok az ablak alatti bemélyedésben felszerelve nem foglalnak el helyet, kéznél vannak, és nem balesetveszélyesek.

3. Gumilabdákat szövetzsákokban előnyös tárolni, mert gyorsan igénybe vehetők, szállíthatók, és a gyakorlat végeztével könnyen elraktározhatók.

Pechlot György

KÖNYVISMERTETÉS

Szekeres Sándor (szerk.): Fiatal atléták edzése (15—18 évesek)
(Sport, Budapest, 1982. 496.)

A 15—18 éves atléták felkészítésével azért kell külön foglalkozni, mert ennek a kornak meghatározó szerepe van az atléták későbbi eredményességében. Csak jó képességű és megfelelően felkészített fiatalokból lehet nemzetközi eredményt elérő versenyző.

A könyv szerzői megpróbálják összefoglalni azokat az elveket és módszereket, amelyek az adott korosztály edzésmunkáját jellemzik. Összegyűjtik és megfogalmazzák mindazt a tudnivalót, amely a fiatalok edzésének tervezéséhez szükséges. Arra törekszenek, hogy világos, könnyen érthető formában közvetlen segítséget nyújtsanak a 15—18 éves atlétákkal foglalkozó edzőknek. A könyv tehát elsősorban módszertani jellegű.

A könyv első részében *Szekeres Sándor* a 15—18 éves atléták felkészítésének általános kérdéseiről ír (A felkészítés területei, Fiatalok atlétikai edzésmódszertana), majd az atlétika egyes területeinek tárgyalása következik. *Szekeres Sándor* a vágtafutásról, a távolugrásról és hármasugrásról, *Fejes Zoltán* a gátfutásról és *Szekeres Sándorral* közösen az összetett versenyzésről, *Kovács Sándor* a közép- és hosszútávfutásról, akadályfutásról és gyaloglásról, *Mutschler Mátyás* a magasugrásról, *Szörényi István* a rúdugrásról, *Erdei László* a súlylökésről, diszkoszvetésről és kalapácsvetésről, *Szabó Tamás* pedig a gerelyhajításról írja le a felkészítés elveit, edzéseszközeit, az egyes felkészülési időszakok edzésanyagát.

Az iskolai atlétikai szakosztályok edzéstervezését, megalapozott edzésmunkáját a testnevelő tanárok a könyv segítségével tudatosabbá, eredményesebbé tehetik, ezért a könyvben leírtak alkotó felhasználása munkájukban feltétlenül szükséges.

J. J.

INHALT

Dr. Csaba Istvánné Mészáros Lenke: Die Realisierung der gemeinsamen gesellschaftlichen Erwartungen in Hinsicht der Körpererziehung und des Sports in einer Gewerbeschule 1
Dr. Kálmánchey Zoltán: Meinungen und Verhalten im Bezug auf den Beruf des Sportlehrers — aufgrund einer Untersuchung 8
Szentgyörgyi Zoltán: Kreative Gedanken beim „Systematisieren" 14
Duchnovszky Istvánné: Ich würde es so machen— zum Unterricht des Wallyballs 17
Kiss Erzsébet: Internationaler Pionier-Vierkampf-Wettbewerb in der Mongolei 21
Bemerkungen, Beiträge 28
Sportlehrer-Rentner in Somogy 31
Ideen, Neuigkeiten 32
Buchbesprechung ..... B. III.

СОДЕРЖАНИЕ

Д-р Чаба Иштванне Месарош Лэнкэ: Реализация общественным требованиям, связаны физкультурой и спортом в ПТУ 1
Д-р Кальманчэи Зольтан: Мышление и поведение связаны профессией преподавателя физкультуре при свете у одной проверки 8
Сэнтдьёрди Зольтан: „Креативные мысли", ражденные при „приведении в порядок" 14
Духновски Иштванне: Я так бы делала... В пользу обучению волейболу 17
Киши Эржебэт: Международный турнир пионеров по четырехборе в Монголии. 21
Примечания и предложения 28
Спорт и язик 30
Преподаватели-пенсионеры физкультуры в Шомодь 31
Идеи и новости 32
Рецензии на книги ..... B III.

5,50 Ft INDEX: 25825

Boros Jenő felvétele